

Starfsumhverfi smálánafyrirtækja á Íslandi

OG TILLÖGUR TIL ÚRBÓTA

Skýrsla starfshóps unnin fyrir ráðherra ferðamála,
iðnaðar og nýsköpunar

Janúar 2019

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit	1
Inngangur	3
1. Niðurstöður og tillögur starfshópsins	3
2. Forsaga smálána á íslenskum markaði og aðdragandinn að skipun starfshóps	5
3. Einkenni smálána og skilgreining	7
4. Lagaumhverfi	9
4.1 Almenn	9
4.2 Helstu réttarreglur sem taka til neytendalána	9
4.3 Lagaumhverfið annars staðar á Norðurlöndunum	12
5. Upplýsingar um umfang útlánastarfsemi, vanskil og fleira	16
5.1 Upplýsingaöflun	16
5.2 Hvað segja upplýsingarnar?	16
5.3 Ályktanir	18
6. Starfsemi erlendra smálánafyrirtækja sem ekki hafa starfsstöð á Íslandi	19
6.1 Viðskiptahættir starfandi smálánafyrirtækis	19
6.2 Gilda íslensk lög um lánastarfsemi erlends smálánafyrirtækis sem býður íslenskum neytendum þjónustu sína án þess að hafa starfsstöð á Íslandi?	20
7. Á að innleiða leyfisskyldu?	23
8. Tillögur til úrbóta	24
8.1 Almenn	24
8.2 Upplýsingagjöf lánveitenda	25
8.3 Leyfisskylda	26
8.4 Aðgengi að greiðsluþjónustukerfi banka og sparisjóða	26
8.5 Lagabreytingar til að skerpa á réttarvernd neytenda þegar lánveitendur brjóta í bága við ófrávíkjanleg ákvæði laga	27
8.6 Lánsfé greitt inn á reikning neytanda	27
8.7 Markaðssetning	28
8.8 Lánshæfismat	28
8.9 Innheimtulög	29
8.10 Kröfur um auðkenningu í fjarsölu	29
8.11 Aðgengi að upplýsingum um skuldastöðu	30
8.12 Fjármálalæsi	30
VIÐAUKI A: FRÁ UMBOÐSMANNI SKULDARA	32
VIÐAUKI B: FYRIRTÆKI OG STOFNANIR SEM SENDU FULLTRÚA SÍNA Á FUND STARFSHÓPSINS	35

VIÐAUKI C: SKJÁSKOT AF SÍMA NEFNDARMANNS Í STARFSHÓPNUM	36
VIÐAUKI D: SAMNINGFORM TEKIN AF TVEIMUR VEFSÍÐUM SMÁLÁNAFYRIRTÆKIS	38
VIÐAUKI E: YFIRLIT YFIR REGLUR SEM GILDA UM MARKAÐSSETNINGU ANNARS STAÐAR Á NORÐURLÖNDUM	49

Inngangur

Starfshópur um endurskoðun á starfsumhverfi smálánafyrirtækja var skipaður með bréfi ferðamála-, iðnaðar- og nýsköpunarráðherra, dagsett 11. júlí 2018. Starfshópnum var ætlað að kortleggja umhverfi smálánafyrirtækja og bera það saman við lagalegt umhverfi í nágrannalöndum. Þá var hópnum falið að skilgreina hugtakið smálán, hvernig slík lán eru veitt, áhrif þeirra á neytendur og markaðinn. Loks skyldi starfshópurinn leggja mat á það hvort starfsemin ætti að vera starfsleyfisskyld og leggja fram tillögur til úrbóta á starfsumhverfi smálánafyrirtækja.

Starfshópurinn skipuðu Hákon Stefánsson lögmaður, sem jafnframt var formaður hópsins, Sara Jasonardóttir, lögfræðingur hjá Umboðsmanni skuldara, Þórunn Anna Árnadóttir, sviðsstjóri hjá Neytendastofu, Hrannar Már Gunnarsson, lögfræðingur hjá BSRB, Jóna Björk Guðnadóttir, yfirlögfræðingur hjá Samtökum fjármálafyrirtækja, Ásgeir Helgi Jóhannsson lögmaður, Guðmundur Ásgeirsson, lögfræðingur hjá Hagsmunasamtökum heimilanna, Fjóla Agnarsdóttir, sérfræðingur hjá fjármála- og efnahagsráðuneytinu, og Lís Margrét Sigurðardóttir, lögfræðingur hjá velferðarráðuneytinu (nú félagsmálaráðuneytinu). Með hópnum starfaði Margrét Stefánsdóttir, sérfræðingur hjá atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytinu.

Starfshópurinn fundaði 18 sinnum á tímabilinu ágúst 2018 til janúar 2019. Hópurinn fékk m.a. til sín fulltrúa lánveitenda sem veita neytendalán í fjarsölu, fulltrúa starfsleyfisskyldra fjármálafyrirtækja, fulltrúa Fjármálaeftirlitsins, fulltrúa Reiknistofu bankanna, fulltrúa innheimtufyrirtækja sem innheimta smálán og fulltrúa Creditinfo. Þá óskaði starfshópurinn eftir upplýsingum frá lánveitendum, Umboðsmanni skuldara og Creditinfo í þeim tilgangi að leggja mat á umfang lánastarfseminnar o.fl.

Starfshópurinn vonast til að skýrsla þessi nýtist stjórnvöldum til að bæta neytendavernd án þess þó að draga úr hvata fyrirtækja til að bjóða upp á nýjar fjármálalausnir.

1. Niðurstöður og tillögur starfshópsins

Starfshópurinn telur mikilvægt að aðgreina smálán, veitt með sjálfvirkum og einföldum hætti í gegnum fjarsölu¹, frá öðrum neytendalánum sem veitt eru með sambærilegum aðferðum. Að mati hópsins er „smálán“ lán fyrir lítilli upphæð til skamms tíma, sem neytandinn greiðir kostnað af umfram hið lögbundna hámark sem kveðið er á um í lögum um neytendalán, nr. 33/2013. Þetta *aðgreinir smálán frá lögmætum neytendalánum* og byggir starfshópurinn hugtakanotkun sína á þessari aðgreiningu. Hópurinn taldi hins vegar rétt, með hliðsjón af aðdraganda skipunar hans, að fjalla um smálán sem og önnur neytendalán sem veitt eru með sambærilegum hætti. Í skipunarbréfi starfshópsins er smálán því túlkað með þeim hætti að það taki til lögmætra og ólögmætra neytendalána.²

---

¹ Með orðinu „fjarsala“ er átt við lánasamninga sem verða til með fjarskiptaáðferð án þess að samningsaðilar hittist, sbr. lög um fjarsölu á fjármálaþjónustu, nr. 33/2005, til hliðsjónar. Dæmi um fjarsölu er lántaka í gegnum smáforrit (app) eða á vefsvæðum þar sem neytandi getur afgreitt sig sjálfur. Þó að í skýrslunni sé fjallað um lánveitingar í fjarsölu þá tekur umfjöllunin einnig, eftir því sem við getur átt, til annarra aðferða sem notaðar eru í tengslum við stofnun og gerð samnings um neytendalán.

² Í greiningu Umboðsmanns skuldara (sjá viðauka A), sem varð tilefni umræðna á Alþingi og átti þátt í að starfshópurinn var skipaður, tekur orðið „smálán“ til neytendalána sem veitt eru sjálfvirkt í fjarsölu og byggist sú hugtakanotkun á lánsfjárhæð og útlánaáðferð.

Það er niðurstaða starfshópsins að hin eiginlegu smálán séu þau lán sem valda mestum vanda hjá neytendum. Það er því ekki tilviljun að umræða um smálán hafi átt þátt í því að starfshópurinn hafi verið skipaður. Á sama tíma er mikilvægt að umræðan um smálán hafi ekki skaðleg áhrif á framboð á löglegum neytendalánnum sem veitt eru í fjarsölu. Í tillögum starfshópsins endurspeglast meðal annars sá vandi sem hefur skapast í tengslum við smálánastarfsemina.

Rétt er að geta þess að niðurstöður og tillögur starfshópsins geta skarast á þann hátt að fleiri en ein tillaga geta komið til greina við að ná sama markmiði. Tillögurnar taka til smálána og annarra neytendalána.

Niðurstöður og tillögur starfshópsins eru eftirfarandi:

- a) Ófrávíkjanleg ákvæði í íslenskum lögum geta átt við um lánasamninga erlendra smálánafyrirtækja sem bjóða íslenskum neytendum lán sem falla undir ákvæði núgildandi laga um neytendalán, hvort sem aðilar hafa samið um að erlend löggjöf, sem veitir neytanda lakari rétt, eigi að gilda um samningssambandið eða lagaval ekki verið tilgreint í samningi. Samkvæmt núgildandi lögum þarf neytandinn hins vegar að bera það fyrir sig að hin ófrávíkjanlegu ákvæði íslenskra laga taki til samningssambandsins ef lánveitandinn telur að erlend löggjöf eigi að gilda. Starfshópurinn leggur því til að skerpt verði á réttarstöðu neytenda á þann hátt að þeir þurfi ekki að gera kröfu um að íslenskum lagaákvæðum verði beitt við framangreindar aðstæður.
- b) Lánveitendum, sem ekki eru leyfisskyldir samkvæmt lögum um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002, verði gert skylt að miðla upplýsingum til eftirlitsaðila, s.s. upplýsingum um umfang lánveitinga og vanskil, sem þá geti metið áhrif neytendalána á hegðun neytenda út frá aldri þeirra, umfangi lánsviðskipta, vanskilum o.fl. Þá geta umræddar upplýsingar veitt vísbendingar um það hvort lánveitandi meti lánshæfi neytenda í samræmi við ákvæði laga um neytendalán.
- c) Lánveitendum, sem ekki eru leyfisskyldir samkvæmt lögum um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002, verði óheimilt að veita neytendalán nema þeir hafi áður fullnægt kröfum um skráningu hjá eftirlitsaðila.
- d) Kannaður verði sá möguleiki að gera breytingar á greiðsluþjónustu banka og sparisjóða á þann hátt að ekki verði mögulegt að innheimta kostnað af neytendalánnum umfram lögbundið hámark, sem og hvort ástæða sé til að herða kröfur um áreiðanleikakönnun á lánveitenda sem nýtir sér greiðsluþjónustu hlutaðeigandi aðila á grundvelli laga um greiðsluþjónustu, nr. 120/2011.
- e) Lögum um neytendalán verði breytt á þá leið að neytandi verði ekki krafinn um greiðslu vaxta og kostnaðar af láni ef skilmálar lánsins brjóta í bága við lögbundið hámark á árlegri hlutfallstölu kostnaðar.
- f) Skoðað verði hvort ástæða sé til að takmarka afgreiðslu ákveðinna neytendalána á tilteknum tíma sólarhrings.
- g) Skoðað verði hvort lánveitendur viðhafi beina og ágenga markaðssetningu á fjarskiptamiðlum og hvort ástæða sé til að bregðast við með auknu eftirliti eða lagabreytingum.

- h) Skoðað verði hvort ástæða sé til að birta neytanda alltaf niðurstöðu lánsþæfismats áður en hann tekur lán þannig að hann geri sér betur grein fyrir áhættunni sem fylgir lántökunni, þ.e. líkum á því að hann geti endurgreitt lán réttilega.
- i) Aðilar sem sinna eftirliti með innheimtufyrirtækjum kanni sérstaklega hvort fyrirtæki sem innheimta smálán veiti neytanda (skuldara) rangar eða villandi upplýsingar um staðreyndir eða réttarreglur sem eru mikilvægar fyrir afstöðu hans til kröfunnar, en slíkt samræmist ekki góðum innheimtuháttum skv. 6. gr. innheimtulaga, nr. 95/2008.
- j) Skoðað verði hvort rétt sé að auka kröfur um auðkenningu neytanda þegar lán eru veitt í fjarsölu.
- k) Skoðað verði hvort breytinga sé þörf varðandi aðgengi lánveitenda að upplýsingum um skuldsetningu neytenda í tengslum við mat á lánsþæfi. Lánastarfsemi í fjarsölu býður upp á að neytendur geti tekið mörg lán á örstuttum tíma án þess að lánveitandi kunni að eiga þess kost að taka tillit til slíkrar skuldsetningar við mat á lánsþæfi neytandans.
- l) Aukin áhersla verði lögð á kennslu í fjármálalæsi í grunnskólum og framhaldsskólum.

2. Forsaga smálána á íslenskum markaði og aðdragandinn að skipun starfshóps

Árið 2013 tóku gildi lög um neytendalán, nr. 33/2013, sem fólu í sér innleiðingu á tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2008/48/EB sem kveður á um réttindi neytenda og skyldur lánveitenda í samningum um neytendalán. Þegar löggin voru sett höfðu svokölluð smálánafyrirtæki verið nokkuð áberandi hérlendis en fyrirtækin áttu það sammerkt að bjóða útlánaþjónustu í fjarsölu sem fól í sér að neytendur gátu á einfaldan hátt tekið lán á vefsvæðum eða í gegnum sms-þjónustu án þess að samningsaðilar hittust. Það sem er einkennandi fyrir þessa tegund lána er stuttur lánstími, lágar lánsfjárhæðir og mjög hár kostnaður sem áskilinn er úr hendi neytanda. Þá eru lánin ekki veitt í tengslum við kaup á vöru- og þjónustu heldur er lánsfjárhæðin lögð inn á reikning neytanda. Smálán er ein tegund neyslulána en slík lán eru neytendalán samkvæmt gildandi lögum. Smálán eru þó ólík hefðbundnum neyslulánum sem hafa lengi staðið íslenskum neytendum til boða, t.d. svokölluð raðgreiðslulán³. Hefðbundin neyslulán eru lán sem oftast eru veitt í tengslum við kaup á vöru eða þjónustu, lánstíminn getur verið í árum, lánsfjárhæðir í hundruðum þúsunda (eða milljónum) og kostnaður neytanda hlutfallslega miklu mun lægri en hjá smálánafyrirtækjum. Starfshópurinn telur rétt að halda þessu tvennu aðgreindu og mun því nota orðið neyslulán eða almennt neyslulán til aðgreiningar frá smálánum. Sem dæmi um lánveitendur sem veita hefðbundin neyslulán eru fyrirtæki eins og Netgíró, Pei, Borgun, Valitor, Aur, Framtíðin og Aktiva en fulltrúar þessarar fyrirtækja mættu á fund starfshópsins. Aðeins eitt fyrirtæki býður íslenskum neytendum upp á smálán í framangreindum skilningi og það er eCommerce 2020 ApS sem er skráð í Danmörku.

---

³ Raðgreiðslulán var sú lánategund sem var hvað algengust í flokki neyslulána og var skuldfærð af kreditkortum neytenda. Slík lán eru almennt til lengri tíma en smálán, höfuðstóll þeirra hærri og vaxtakjör miklu mun hagfelldari.

Töluverð umræða hafði átt sér stað í samfélaginu í aðdraganda lagasetningarinnar um starfsemi fyrirtækja sem veittu smálán og taldi löggjafinn rétt að bregðast við á þann hátt að í lög um neytendalán væru innleidd ákvæði sem bættu stöðu neytenda umfram það sem kveðið var á um í tilskipuninni. Lög um neytendalán taka þannig til lægri lánsfjárhæða en sem nemur þeim gildissviðsmörkum sem kveðið er á um í tilskipuninni, auk þess sem í þeim er ófrávíkjanlegt ákvæði um hámark á árlegri hlutfallstölu kostnaðar sem takmarkar frelsi lánveitenda til að krefjast óhóflegra vaxta/kostnaðar.

Lög um neytendalán höfðu fljótt áhrif á starfsemi smálánafyrirtækja, þ.e. fyrirtækja sem áskildu sér hlutfallslega mjög háar fjárhæðir í formi vaxta/kostnaðar í lánasamningum við neytendur. Kostnaðurinn sem þessi félög áskildu sér lækkaði þó ekki en hann breyttist talsvert. Þannig varð veruleg lækun á kostnaði beintengdum lántökunni og var afgreiðslutími lánanna lengdur en í staðinn var neytanda boðið upp á að greiða svokallað flýtigjald til að fá lánsúmsókn afgreidda samstundis í stað þess að bíða í nokkra daga. Flýtigjaldið var ekki reiknað inn í árlega hlutfallstölu kostnaðar og því var látið líta út fyrir að kostnaður við lántökuna væri í raun minni en áður. Hann var þó í raun sá sami enda tóku neytendur þessi lán til að geta nýtt fjármunina strax og greiddu því flýtigjald í stað þess að bíða í viku eftir útborgun láns. Neytendastofa, sem hefur eftirlit með framkvæmd laga um neytendalán, tók framangreinda viðskiptahætti til skoðunar og komst að þeirri niðurstöðu að flýtigjaldið teldist hluti af heildarlántökukostnaði samkvæmt g-lið 1. mgr. 5. gr. laga um neytendalán og skyldi reikna gjaldið sem hluta af árlegri hlutfallstölu kostnaðar. Niðurstaða Neytendastofu var staðfest af áfrýjunarnefnd neytendamála sem var staðfest af héraðsdómi Reykjavíkur í máli nr. E-1934/2015.

Umrædd smálánafyrirtæki breyttu lánafyrirkomulaginu í kjölfar ákvarðana og úrskurða og fóru að veita lán í tengslum við kaup á rafbókum, en samhliða lántökunni gátu neytendur jafnframt tekið annað lán ótengt bókakaupunum. Neytendastofa komst að þeirri niðurstöðu að kaupverð umræddra rafbóka væri í raun kostnaður tengdur lánveitingu (sjá ákvarðanir í málum nr. 16/2016 og 17/2016). Framangreindar ákvarðanir Neytendastofu voru staðfestar af áfrýjunarnefnd neytendamála (sbr. úrskurð í máli nr. 3/2016). Hlutaðeigandi smálánafyrirtæki héldu hins vegar starfsemi sinni óbreyttri þrátt fyrir framangreindar stjórnvaldsákvarðanir sem aftur kallaði á aðkomu Neytendastofu sem lagði sektir á hlutaðeigandi sem staðfest var af áfrýjunarnefnd neytendamála (sjá úrskurð nr. 5/2017). Í héraðsdómi Reykjavíkur er nú rekið dómsmál er tengist umræddum sektum og er dóms að vænta í febrúar 2019.⁴ Starfsemi smálánafyrirtækja hefur einnig sætt úrlausnar hjá öðrum opinberum aðilum, sem og úrskurðarnefndum.⁵

Þau smálánafyrirtæki sem Neytendastofa hefur haft afskipti af í framangreindum málum voru íslenskir lögaðilar sem ráku starfsemi sína undir mismunandi vörumerkjum. Nú eru flest umræddra vörumerkja enn á markaðnum en þau eru rekin í nafni erlends lögaðila sem skráður er í Danmörku. Kjörin sem lántökum bjóðast eru sambærileg því sem gildi áður en lög um neytendalán tóku gildi og því langt umfram hið lögbundna hámark árlegrar hlutfallstölu kostnaðar sem mælt er fyrir um í lögnum.

Sú staðreynd að smálán erlendra lánveitenda bjóðist hérlendis á kjörum sem brjóta í bága við ófrávíkjanleg ákvæði íslenskra laga hafði veruleg áhrif á þá umræðu sem fram fór á Alþingi vorið 2018 og tengdist greiningu Umboðsmanns skuldara, dags. 28. febrúar 2018⁶, en í henni komu fram upplýsingar sem bentu

⁴ Mál E-2895/2017, aðalmeðferð fyrirhuguð 18. janúar 2019 samkvæmt dagskrá héraðsdóms Reykjavíkur.

⁵ Hér má nefna úrskurðarnefnd fjarskipta- og póstmála, sbr. úrskurð í máli nr. 15/2018 (óumbeðin fjarskipti). Þá hefur verið fjallað um úrskurði úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki, sbr. mál nr. 6/2015 (flýtiþjónustugjald, kostnaður umfram lögbundið hámark).

⁶ Greininguna má finna í viðauka A.

til þess að áhrif smálána á greiðsluvanda þeirra sem leituðu til embættisins hefðu aukist umtalsvert. Í greiningu umboðsmanns skuldara tekur orðið „smálán“ til hefðbundinna smálána auk almennra neyslulána þó að kostnaður af þeim síðarnefndu sé hlutfallslega miklu mun lægri og innan ramma laga um neytendalán, auk þess sem lánstími þeirra er alla jafna lengri og lánsfjárhæðir hærrí. Ekki þarf því að koma á óvart að smálán, sem fela í sér kostnað langt umfram lögbundið hámark, hafi verið fyrirferðarmikil í umræðunni. Ljóst er að fólk tekur almennt ekki lán á kjörum þar sem árleg hlutfallstala kostnaðar mælist í hundruðum eða þúsundum prósentu nema af illri nauðsyn, vegna vanþekkingar, hvatvísi eða skeytingarleysis um afleiðingarnar. Hverjar svo sem ástæðurnar fyrir lántökunni eru þá eru líkur á því að afleiðingar lánaþyrirgreiðslna af þessu tagi auki enn frekar á greiðsluvanda neytenda sem á stuttum tíma kann að verða óyfírstíganlegur.

3. Einkenni smálána og skilgreining

Óhætt er að slá því föstu að orðin „smálán“ og „smálánafyrirtæki“ eru neikvæð í hugum flestra enda virðast þau nátengd starfsemi áðurnefndra aðila sem hófu útlánastarfsemi fyrir gildistöku núgildandi laga um neytendalán. Þannig má ætla að orðið „smálánafyrirtæki“ vísi í hugum flestra til fyrirtækja sem lána lágar fjárhæðir sem eru greiddar út í reiðufé til neytandans innan einnar klukkustundar frá lánsúmsókn og ber að endurgreiða með mjög háum vöxtum og/eða kostnaði á tiltölulega skömmum tíma. Þetta endurspegladist í áðurnefndri umræðu á Alþingi þar sem smálán voru kölluð „okurlán“ sem brytu í bága við lög um neytendalán og þingmenn efuðust um gagnsemi nefndra laga.

Frá því að fyrstu smálánafyrirtækin fóru að bjóða þjónustu sína hérlendis hefur markaðurinn breyst umtalsvert rétt eins og lagaumhverfið. Þau fyrirtæki sem í upphafi voru allsráðandi á markaðnum virðast nú vera rekin af einum erlendum aðila sem heldur úti nokkrum vefsíðum og notast við mismunandi vörumerki sem voru áður á íslenska markaðnum. Umfang starfseminnar virðist vera „lítið“⁷ sem kann að skýrast af því að aðrir lánveitendur fóru að bjóða miklu mun hagfelldari kjör í fjarsölu, en þó aðallega vegna þess að lánskjör smálána eru með þeim hætti að einungis afmarkaður hópur neytenda tekur þau og þá oft af illri nauðsyn.

Það sem aðgreinir neyslulán frá smálánum er að lánaþyrirkomulagið er innan ramma núgildandi laga, þau taka betur tillit til lánsþæfis neytenda, lánsfjárhæðir eru hærrí (allt að 2 millj. kr.), lánstíminn er lengri og lánskjör miklu mun hagfelldari. Þá eru neyslulán oft í boði í tengslum við kaup á vöru eða þjónustu ólíkt því sem gildir um smálán. Enn fremur eru neyslulán notuð af stórum og dreifðum hópi neytenda sem bendir til þess að þau séu samkeppnishæf við aðra skammtímafjármögnun.

Aðgengi neytenda að lánsfé hefur aukist undanfarin ár, ekki síst fyrir tilstilli tæknibreytinga. Nú er mjög einfalt fyrir neytanda að fá lánaþyrirgreiðslu í fjarsölu hratt og örugglega. Þetta tengist einna helst framgangi svokallaðrar fjártækni (e. fintech) sem hefur leitt af sér bættu þjónustu og aukna sjálfvirkni. Umrædd tækni er til þess fallin að gera fleirum kleift að stunda lánastarfsemi og stuðla að aukinni

---

⁷ Samkvæmt ársreikningi 2017, sem tekur til hlutaðeigandi rekstrarárs og fjórða ársfjórðungs ársins 2016, var andvirði útlána u.þ.b. 100 millj. ísl. kr. í árslok 2017.

samkeppni líkt og hefur sýnt sig hérlandis. Þessi öra þróun fjártækni hefur leitt til þess að yfirvöld í öðrum löndum hafa talið hana æskilega og átt frumkvæði að því að efla hana enn frekar.⁸

Óháð því hvort aukið og bætt aðgengi að lánsfé teljist æskileg þróun þá sker Ísland sig ekki úr hvað þetta varðar en þjónusta flestra lánveitenda sem bjóða þjónustu sína eingöngu í fjarsölu byggist á fyrirmyndum sem sóttar eru til landa sem Íslendingar bera sig gjarnan saman við, þ.m.t. annarra Norðurlandaþjóða.

Lánskjör neyslulána í fjarsölu eru alla jafna ekki eins hagfelld og t.d. yfirdráttarlána. Neytendur sjá sér hins vegar hag í því að taka slík lán enda er þekkt að kostnaður skiptir þá ekki alltaf höfuðmáli heldur spila aðrir þættir þar einnig inn í, þ.á m. mismunandi þjónustustig eins og styttri afgreiðslutími eða minni fyrirhöfn. Peningar eru að þessu leyti eins og hver önnur vara þar sem kostnaður er aðeins einn þáttur af fleirum sem ráða ákvörðun neytandans.

Þegar kemur að skilgreiningu neytenda á orðinu „smálán“ telur starfshópurinn að þeir líti á það sem lánafyrirgreiðslu í formi reiðufjár sem lagt sé inn á bankareikning þeirra, höfuðstólsfjárhæð sé tiltölulega lág, endurgreiðslutímabil stutt og kostnaður neytanda mjög hár.

Starfshópurinn telur helsta einkenni smálána, sem staðið hafa íslenskum neytendum til boða, felast í því að kostnaður tengdur lántökunni er langt umfram það sem lög heimila. Af þeim sökum væri nærtækt að vísa til ólögmetis slíkra lána í skilgreiningunni. Starfshópurinn telur því rétt að skilgreina smálán með eftirfarandi hætti:

Lánsamningur milli neytanda og lánveitanda sem felur í sér að lán er veitt samstundis eða innan skamms tíma í fjarsölu, heildarkostnaður við lántökuna er umfram hámark árlegrar hlutfallstölu kostnaðar samkvæmt lögum um neytendalán, nr. 33/2013, lánsfjárhæð er undir 200.000 kr. og lánstími er að jafnaði ekki lengri en þrjú mánuðir eða endurgreiðsla hlutfallslega mjög há innan þess tíma þó að lánstími sé lengri.

Ástæða þess að miðað er við fjárhæðina 200.000 kr. er sú að smálánafyrirtæki hafa ekki séð sér hag í því að lána hærri fjárhæðir sem væntanlega skýrist af nauðsyn þess að viðhalda jafnri áhættudreifingu innan útlánasafns, sem skiptir umtalsverðu máli þegar líkur á vanskilum neytenda eru miklar. Þá er miðað við að lánstími sé alla jafna ekki lengri en þrjú mánuðir, þó þannig að lánveitandi geti ekki hagað endurgreiðslufyrirkomulaginu á þann hátt að óeðlilega hár hluti lánsins sé greiddur á fyrstu þremur mánuðunum, líkt og í Danmörku,⁹ og þannig komist hjá því að útlán séu flokkuð sem smálán.

Burt séð frá fyrrgreindum skýringum á orðinu „smálán“ hefur starfshópurinn efasemdir um að þörf sé á slíkri skilgreiningu í lagalegu tilliti. Í lögum um neytendalán eru gerðar strangar kröfur til lánveitenda um undirbúning lánasamnings, upplýsingaskyldu gagnvart neytanda og skorður settar á það endurgjald sem lánveitandinn getur áskilið sér í formi vaxta og/eða kostnaðar. Sú staðreynd að lög um neytendalán taka til hárna sem smárra lána, þ.e. lægri lánsfjárhæðir en miðað er við í tilskipun Evrópusambandsins um neytendalán, felur sjálfkrafa í sér aukna réttarvernd gagnvart lántakendum smálána enda má ætla að

---

⁸ Sjá í þessu sambandi <https://cointelegraph.com/news/uk-financial-regulator-introduces-global-fintech-sandbox-90-success-rate-domestically/amp>

⁹ Í Danmörku er lánstími hluti af skilgreiningu smálána og miðað við þrjú mánuði en þarlendir smálánaveitendur brugðu á það ráð að lengja lánstímann þannig að mánaðarlegar afborganir eftir fyrstu þrjú mánuðina voru t.d. 1 króna.

skyldur lánveitanda og réttindi neytanda endurspeglar í þeim hagsmunum sem samið er um hverju sinni, því hærri lán þeim mun ríkari neytendavernd. Ef löggjafinn telur hins vegar ástæðu til að setja sérreglur sem gilda um tiltekna tegund neytendalána þá þarf að skilgreina þau lán sem falla þar undir, en þá færri betur á því að tala um „hávaxtalán“ sem tæki til löglegra neytendalána þar sem árleg hlutfallstala kostnaðar væri sérstaklega tilgreind til að lán teldist hávaxtalán.

4. Lagaumhverfi

4.1 Almennt

Í íslenski löggjöf er víða að finna ákvæði sem taka til lánveitinga til neytanda, annars vegar er um að ræða lög sem taka sérstaklega til umræddrar starfsemi og hins vegar almenna löggjöf. Lög um neytendalán, nr. 33/2013, og lög um fjarsölu á fjármálaþjónustu, nr. 33/2005, eru dæmi um sérlög en lög um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga, nr. 7/1936, eru dæmi um almenna löggjöf á sviði samningaréttar sem tekur til samninga um neytendalán líkt og annarra samninga.

Í lögum um neytendalán er m.a. lögð rík áhersla á undirbúning og gerð lánasamninga, þ.m.t. markaðssetningu, en markmið slíkra lagaákvæða er að tryggja að neytandinn sé upplýstur um þá skilmála sem hann hyggst undirgangast og um leið fyrirbyggja að lán séu veitt til neytanda sem ætla má að skorti greiðslugetu til að geta efnt lánasamning réttilega. Þá eru ófrávikjanleg ákvæði í lögum sem gilda óháð því um hvað aðilar semja, s.s. hámark á árlegum fjármagnskostnaði (árleg hlutfallstala kostnaðar) og mat á lánshæfi neytanda.

Við gerð og undirbúning lánasamnings sem er stofnað til í fjarsölu getur reynt á ákvæði laga um rafrænar undirskriftir, nr. 28/2001, sem og lög um aðgerðir gegn peningþvætti og fjármögnun hryðjuverka, nr. 140/2018. Umrædd lög gera tiltekna kröfur um könnun á áreiðanleika viðskiptamanna, þ.e. að lánveitandi staðreyni að neytandinn sé sá sem hann segist vera. Munnlegir og skriflegir samningar eru skuldbindandi að lögum og því er lánasamningur skuldbindandi þó að formlega undirskrift skorti ef lánveitandi getur sannað að neytandi hafi stofnað til skuldbindingarinnar eða slíkt er óumdeilt.

Eftir að lánasamningur hefur verið gerður getur neytandinn látið reyna á lögmæti hans. Þegar meta á hvort víkja á samningi til hliðar eða ógilda hann byggist niðurstaðan fyrst og fremst á ákvæðum samningalaga og laga um neytendalán.

4.2 Helstu réttarreglur sem taka til neytendalána

Lög um neytendalán.

Lög um neytendalán leggja ríkar skyldur á lánveitendur um að upplýsa neytendur vel um þær skuldbindingar sem fylgja lántöku og um leið er þeim skylt að kanna líkindi þess að neytandi geti efnt lánasamning.

Í 6. gr. laganna er kveðið á um upplýsingar sem eiga að koma fram í öllum auglýsingum og kynningarefni þar sem neytandi er upplýstur um vexti eða kostnað hans af láni. Umrædd upplýsingagjöf felur m.a. í sér

árlega hlutfallstölu kostnaðar, gildistíma samnings og heildarfjárhæð sem neytanda ber að greiða og fjárhæð afborgana.

Í 7. gr. eru ítarleg ákvæði um upplýsingagjöf til neytanda áður en lánasamningur er gerður en í lokamálsgrein segir að lánveitandi, eftir atvikum lánamiðlari, skuli veita neytanda skýringar svo hann geti tekið afstöðu til þess hvort lánasamningur sem í boði er sé lagaður af þörfum hans og fjárhagsstöðu.

Í 10. gr. er kveðið á um skyldu lánveitanda til að meta lánshæfi neytanda. Mat lánveitanda er tvíþætt, annars vegar mat á líkum þess að neytandi geti efnt samning réttilega í framtíðinni (lánshæfismat) og hins vegar útreikningur á greiðslugetu neytanda á þeim tíma þegar hann sækir um lánaþyrngreiðslu (greiðslumat). Lánveitendum ber alltaf að meta lánshæfi neytanda en greiðslumat ber að framkvæma ef lánsfjárhæðin fer yfir tiltekin mörk (2 milljónir hjá einstaklingi en 4 milljónir hjá hjónum/sambúðarfólki)¹⁰. Í starfsemi smálánaþyrngreiðslu reynir fyrst og fremst á lánshæfismat en samkvæmt k-lið 1. mgr. 5. gr. laganna byggist mat lánveitanda á upplýsingum sem eru til þess fallnar að veita áreiðanlegar vísbendingar um líkindi þess að neytandi geti efnt lánasamning. Samkvæmt 3. mgr. 10. gr. er lánveitanda óheimilt að veita lán ef hann telur ólíklegt að neytandi geti staðið í skilum samkvæmt niðurstöðu lánshæfis- og/eða greiðslumats. Ef óeðlilega hátt hlutfall útlánasafns tiltekins lánveitanda er í vanskilum gæti skýringin verið sú að mat hans á lánshæfi neytanda sé óáreiðanlegt og fullnægi ekki kröfum laga um neytendalán.

IV. kafli laganna fjallar um upplýsingar og réttindi varðandi lánsamninga, í V. kafla er fjallað um árlega hlutfallstölu kostnaðar og í 26. gr. laganna er tiltekið að hún megi ekki nema meira en 50 hundraðshlutum að viðbættum stýrivöxtum.

IX. kafli laganna fjallar um eftirlit, viðurlög, réttarúrræði og bótaskyldu. Samkvæmt 29. gr. laganna annast Neytendastofa eftirlit með ákvæðum laganna. Stofnunin hefur rúmar heimildir til upplýsingaöflunar, haldlagningar gagna o.fl. og getur gripið til aðgerða gegn þeim aðilum sem brjóta gegn II.–VIII. kafla laganna eftir því sem við getur átt. Í 30. gr. er kveðið á um þær stjórnvaldssektir sem Neytendastofa getur lagt á þá aðila sem gerast brotlegir við lögin og taka umræddar sektir m.a. til háttsemi sem brýtur í bága við 6. gr. um upplýsingar sem eiga að koma fram í auglýsingum og öðru kynningarefni, 7. gr. um upplýsingar áður en lánasamningur er gerður og 10. gr. um lánshæfis- og greiðslumat. Sektarfjárhæðir geta numið allt að 20 millj. kr. Þá er stofnuninni jafnframt veitt heimild til að leggja á dagsektir ef hinn brotlegi fer ekki að ákvörðun stofnunarinnar.

Neytendastofa sker ekki úr um einkaréttarleg álitaeftni eða kröfur um skaðabætur, s.s. ef neytandi telur að lánveitanda beri að endurgreiða honum kostnað sem lánveitandinn hefði innheimt umfram lögbundið hámark. Neytandi á þess kost að skjóta ágreiningi sínum til úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálaþyrngreiðslu, sbr. 33. gr., en niðurstöður hennar eru þó ekki bindandi fyrir málsaðila. Þá getur neytandi alltaf borið ágreining undir dómstóla.

Lög um fjarsölu á fjármálaþyrngreiðslu, nr. 33/2005

Lög um fjarsölu á fjármálaþyrngreiðslu taka til neytendalána ef notast er við fjarskiptaaðferð fram að og við stofnun lánasamnings, sbr. 5. tölul. 4. gr. laganna. Af því leiðir að smálán og neyslulán sem m.a. eru veitt í gegnum smáforrit, sms-skilaboð eða vefsvæði falla undir ákvæði laganna.

---

¹⁰ Sérregla gildir um lán í erlendri mynt og þarf þá lántaki að standast greiðslumat, sbr. 10. gr. a.

Í 5. og 6. gr. laganna er kveðið á um ýmsar upplýsingar sem þjónustuveitanda ber að veita neytanda með hæfilegum fyrirvara áður en hann er bundinn af fjarsölusamningi eða tilboði. Samkvæmt 3. tölul. 6. gr. verður að greina frá því heildarverði sem neytanda ber að greiða til þjónustuveitanda fyrir fjármálaþjónustuna, að meðtöldum öllum tengdum þóknunum, kostnaði, útgjöldum og sköttum.

Í 5. og 6. tölul. 7. gr. laganna er kveðið á um skyldur lánveitanda til að upplýsa um þá löggjöf sem gildir um samninginn. Í 8. gr. er kveðið á um að neytandi skuli, með hæfilegum fyrirvara, vera upplýstur um réttarúrræði áður en hann er bundinn af fjarsölusamningi.

Þjónustuveitanda ber að veita allar upplýsingar um samningsskilmála, ásamt öðrum upplýsingum á pappír eða öðrum varanlegum miðli, áður en neytandi er bundinn af samningi eða tilboði, sbr. 5. tölul. 2. mgr. 9. gr. laganna.

Samkvæmt 19. gr. er óheimilt að semja um að lög ríkis sem er utan Evrópska efnahagssvæðisins gildi um fjarsölusamning sem er nátengdur yfirráðasvæði ríkja innan Evrópska efnahagssvæðisins, ef það leiðir til þess að neytandinn fái óhagstæðari kjör en samkvæmt lögum nr. 33/2005.

Fjármálaeftirlitið hefur eftirlit með framkvæmd laganna en það virðist hins vegar ekki hafa tekið til skoðunar starfsemi annarra lánveitenda en leyfisskyldra fjármálafyrirtækja.

Lög um eftirlit með viðskiptaháttum og markaðssetningu, nr. 57/2005

Í 8. gr. laganna segir að viðskiptahættir séu óréttmætir ef þeir brjóta í bága við góða viðskiptahætti gagnvart neytendum og raska verulega eða eru líklegir til að raska verulega fjárhagslegri hegðun neytenda.

Í 1. mgr. 9. gr. laganna segir að viðskiptahættir séu villandi ef þeir eru líklegir til að blekkja neytendur eða eru með þeim hætti að neytendum séu veittar rangar upplýsingar í þeim tilgangi að hafa áhrif á ákvörðun um viðskipti. Í a–g-lið sömu málsgreinar eru tilgreindar þær upplýsingar sem átt er við. Til dæmis telst villandi að veita rangar upplýsingar um lögbundinn rétt neytanda samkvæmt g-lið. Í 2. mgr. 9. gr. er enn fremur kveðið á um að viðskiptahættir séu villandi ef ekki er greint frá upplýsingum sem telja má að almennt skipti máli fyrir neytendur eða þeim er leynt og þær eru til þess fallnar að hafa áhrif á ákvörðun neytanda um að eiga viðskipti. Auk þess eru í 10. gr. laganna talin upp þau atriði sem skulu koma fram hyggist fyrirtæki auglýsa eða beita slíkum viðskiptaaðferðum vegna tiltekinnar vöru og þjónustu, þ.á m. eðli vöru og þjónustu. Telja verður að markaðssetning á lánafyrirgreiðslu sem brýtur í bága við bannákvæði laga um neytendalán sé einnig brot á ákvæðum laga nr. 57/2005.

Neytendastofa hefur eftirlit með því að atvinnurekendur hagi starfsemi sinni á þann hátt sem löggin kveða á um.

Önnur lagaákvæði

Í lögum um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa, nr. 7/1936, er að finna ýmis úrræði sem neytandi getur byggt á telji hann á sig hallað í skilmálum lánasamnings eftir að slíkur samningur hefur öðlast gildi. Hér kæmi helst til skoðunar 36. gr. laganna sem kveður á um að víkja megi samningi til hliðar í heild eða hluta, eða breyta, ef það yrði talið ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju að bera hann fyrir sig. Í 36. gr. a – 36. gr. d er að finna ákvæði sem byggjast á samevrópskri löggjöf og tengjast innleiðingu á tilskipun Evrópusambandsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993. Í 36. gr. b segir að samningur skuli vera á skýru

og skiljanlegu máli og komi upp vafi um merkingu samningsins skuli túlka samninginn neytandanum í hag. Í 36. gr. c segir að samningur teljist ósanngjarn stríði hann gegn góðum viðskiptaháttum og raski til muna jafnvægi milli réttinda og skyldna samningsaðila neytanda í óhag. Í 36. gr. d er kveðið á um lagaskil þegar löggjöf annars lands en heimalands neytanda á að gilda. Við mat á því hvort ákvæði samningalaga ættu við yrði m.a. horft til ákvæða laga um neytendalán.

Í 6. gr. innheimtulaga, nr. 95/2008, er kveðið á um að innheimta skuli vera í samræmi við góða innheimtuhætti og tiltekið að það teljist brjóta í bága við góða innheimtuhætti að beita óhæfilegum þrýstingi eða valda óþarfa tjóni eða óþægindum. Í greinargerð þeirri sem fylgdi lagafrumvarpinu segir að í samskiptum innheimtuaðila og skuldara gildi sú regla að innheimtuaðili eigi ekki að gefa skuldara rangar eða villandi upplýsingar um staðreyndir eða réttarreglur sem eru mikilvægar fyrir afstöðu hans til kröfunnar. Starfshópurinn telur umrætt lagaákvæði sérstaklega mikilvægt í tengslum við innheimtu smálána þar sem skilmálar þeirra brjóta í bága við ófrávíkjanleg ákvæði laga. Þegar vanskil verða á slíkum lánnum eru þau innheimt af innheimtufyrirtækjum sem ber að haga störfum sínum innan ramma innheimtulaganna og sæta eftirliti eftirlitsaðila¹¹.

4.3 Lagaumhverfið á annars staðar Norðurlöndunum¹²

Starfshópurinn kannaði einnig lagaumhverfi tengt neytendalánnum annars staðar á Norðurlöndunum, þ.m.t. smálánnum. Það er nokkuð sambærilegt enda um samevrópskt regluverk að ræða.

Hvað varðar lögbundið hámark á kostnaði (árlega hlutfallstölu kostnaðar) sem lánveitandi getur krafist neytanda um, sbr. 26. gr. laga um neytendalán, þá eru slík ákvæði í sænskri (40%) og finnskri (50%) löggjöf auk þess sem í Danmörku hefur verið lagt fram lagafrumvarp sem kveður á um slíkt hámark. Með hliðsjón af því að almennir vextir eru mun hærrí á Íslandi en í fyrrnefndum löndum verður að telja að hámark árlegrar hlutfallstölu kostnaðar á Íslandi (50%) sé lægra þó að prósentutalan sé vissulega hærrí. Taldi starfshópurinn því ekki ástæðu til að taka það til sérstakrar skoðunar í skýrslu þessari.

Eftirfarandi er yfirlit yfir helstu ákvæði laga á þessu sviði og stöðuna annars staðar á Norðurlöndunum.

Danmörk

Í Danmörku gilda ákvæði tvennra laga um smálánastarfsemi. Annars vegar ákvæði laga um lánsamninga (d. lov om kreditaftaler, LBK nr. 1336, 26. nóvember 2015) og hins vegar markaðssetningarlaganna (d. lov om markedsføring, LBK nr. 426, 3. maí 2017).

Samkvæmt 18. gr. markaðssetningarlaganna hvílir sú skylda á lánveitanda að upplýsa neytanda um vexti og kostnað, þ.m.t. árlega hlutfallstölu kostnaðar af láni í allri markaðssetningu þar sem upplýst er um vexti

---

¹¹ Í lögnum er þó sérákvæði um innheimtufyrirtæki sem eru í eigu lögmanna, en þau þurfa ekki innheimtuleyfi til að mega starfa þó að innheimtustarfsemi þeirra falli undir ákvæði laganna.

¹² Hvað varðar lögbundið hámark þess kostnaðar sem lánveitandi getur krafist neytanda um (árlega hlutfallstölu kostnaðar), sbr. 26. gr. laga um neytendalán, þá má finna slík ákvæði í sænskri (40%) og finnskri (50%) löggjöf auk þess sem lagafrumvarp þess efnis hefur verið lagt fram í Danmörku. Með hliðsjón af því að vextir eru almennt hærrí á Íslandi en í fyrrnefndum löndum verður að telja að lögbundið hámark árlegrar hlutfallstölu kostnaðar á Íslandi (50%) sé ekki lágt í þessum samanburði. Taldi starfshópurinn því ekki ástæðu til þess að taka þetta til sérstakrar skoðunar í skýrslu þessari.

eða kostnað af láni. Ákvæðið á uppruna sinn í upplýsingakröfum tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 2008/48/EB. Umboðsmaður neytenda (d. Forbrugerombudsmanden) hefur eftirlit með markaðssetningarlögum. Ekkert þak er á árlegri hlutfallstölu kostnaðar í lögum og engar sérreglur eða starfsleyfisskylda fyrir fyrirtæki sem veita smálán. Þak á árlega hlutfallstölu kostnaðar hefur verið til umræðu í Danmörku en tillaga þess efnis var felld í Þjóðþinginu (d. Folketinget) í janúar 2018.¹³

Með lögum um breytingar á lögum um lánsamninga (d. lov om ændring af lov om kreditaftaler, nr. 637, 8. júní 2016) voru tekin upp neytendaverndarákvæði vegna smálánastarfsemi. Lögin tóku gildi 1. janúar 2017. Tekin var upp skilgreining á smálánastarfsemi og kveðið á um 48 klst. biðtíma eftir afgreiðslu umsóknar um smálán. Í lögum er einnig að finna ákvæði í 19. gr. um að neytendur hafi 14 daga frest til að falla frá lánsamningi.

Í lögum um lánsamninga eru smálán nú skilgreind með eftirfarandi hætti í 17. tölul. 4. gr. laganna: „*Lánsamningur milli neytanda og lánveitanda sem er ekki fjármálastofnun, án tryggingar og án skilyrða fyrir kaupum á vöru eða þjónustu, með að hámarki þriggja mánaða lánstíma.*“¹⁴ Í lögum er nú einnig að finna ákvæði í 1. mgr. 8. gr. c um að samþykki neytanda á tilboði um lánsamning sé einungis gilt ef samþykkið er gefið 48 klst. eftir að hann fékk tilboðið. Samkvæmt 2. mgr. 8. gr. c er lánveitanda enn fremur óheimilt að senda neytanda frekari skilaboð vegna tilboðs um smálán. Frumvarpið til breytingalaganna var unnið í kjölfar skýrslu frá Samkeppnis- og neytendaráðinu (d. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen) frá 2015.¹⁵ Dönsku smálánafyrirtækin virðast hafa fundið útfærslu í skilmálum lánsamninganna til að komast hjá 48 klst. ákvæðinu og þar af leiðandi hefur 48 klst. reglan verið gagnrýnd fyrir að hafa ekki tilætluð áhrif.¹⁶

Samtök lánveitanda í Danmörku (Dansk Kredit Råd) settu fram fimm tillögur að lagabreytingum í skýrslu frá 2017 (d. Status på det digitale lånemarked) til að tryggja neytendavernd í tengslum við smálánastarfsemi.¹⁷

1. Allir lánveitendur neytendalána á markaði verði skyldaðir til að skrá lánasafn sitt í opinberan gagnagrunn svo að unnt verði að hafa yfirlit yfir fjölda lána og fjölda lána í vanskilum.
2. Upplýsingar um kæruleiðir neytenda vegna ágreinings sem kann að rísa af lánsamningnum verði aðgengilegar á vefsíðu lánveitanda.
3. Fjármálaeftirlitið hafi eftirlit með smálánafyrirtækjum.
4. Bannað verði að lána einstaklingum á vanskilaskrá.
5. Þak á árlega hlutfallstölu kostnaðar verði kannað.

¹³ https://www.ft.dk/ripdf/samling/20171/beslutningsforslag/b52/20171_b52_som_fremsat.pdf
https://www.ft.dk/samling/20171/beslutningsforslag/B52/som_fremsat.htm

¹⁴ „Kortfristet forbrugslån: En kreditaftale, som indgås mellem en forbruger og en kreditgiver, der ikke er et pengeinstitut, uden sikkerhedsstillelse og uden betingelse om køb af en vare eller tjenesteydelse, og hvis løbetid maksimalt er 3 måneder.“

¹⁵ <https://www.kfst.dk/media/2779/20150701-markedet-for-kviklaan-opdateret-juli-2015.pdf>

¹⁶ <https://www.dr.dk/nyheder/penge/trods-regler-om-48-timers-taenkepause-du-kan-stadig-laane-penge-her-og-nu>

¹⁷ http://digitalelan.dk/wp-content/uploads/2018/04/Statusrapport_DigitaleL%C3%A5ngivere_30042018.pdf

Málið var á dagskrá í desember 2018,¹⁸ samkvæmt þingmálaskrá ríkisstjórnarinnar í Danmörku, og er frumvarp í smíðum. Ráðgert er að smálánafyrirtæki verði gerð starfsleyfisskyld og eftirlitsskyld og falli undir eftirlit Fjármálaeftirlitsins (d. Finanstilsynet). Samhliða verði gerðar hæfiskröfur til stjórnenda fyrirtækja sem stunda slíka starfsemi ásamt kröfum um góða viðskiptahætti. Ráðgert er að eftirlit verði bæði á hendi Umboðsmanns neytenda (d. Forbrugerombudsmanden) og Fjármálaeftirlitsins. Frumvarpið hefur ekki verið lagt fram þegar þetta er skrifað en drögin eru aðgengileg á dönsku samráðsgáttinni.¹⁹

Finnland

Í Finnlandi gilda ákvæði 7. kafla laga um neytendavernd (s. konsumenttskyddslagen, nr. 38/1978, kaflaheitið er konsumentkrediter) um smálánastarfsemi. Í Finnlandi er eftirlit með lögnum í höndum umboðsmanns neytenda, sem starfar í sjálfstæðri deild Samkeppnis- og neytendaeftirlitsins (s. Konkurrens- och konsumentverket), ásamt finnska fjármálaeftirlitinu (s. Finansinspektionen) með eftirlit með lögnum.²⁰

Skv. 9.–12. gr. 7. kafla laga um neytendavernd hvílir sú skylda á lánveitanda að upplýsa neytanda í allri markaðssetningu um vexti og kostnað af láni, þ.m.t. árlega hlutfallstölu kostnaðar. Ákvæðin eiga uppruna sinn í upplýsingakröfum tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 2008/48/EB. Þá er lánastarfsemi starfsleyfisskyld.

Skv. 17. gr. a 7. kafla laganna er sett 50% þak á árlega hlutfallstölu kostnaðar fyrir lán undir 2.000 evrum. Ákvæðið kom inn í lögina með breytingalögum árið 2013. Umboðsmaður neytenda í Finnlandi virðist hafa lent í vandræðum af svipuðum toga og Neytendastofa við eftirlit þar sem viðbótarkostnaður er ekki reiknaður inn í árlega hlutfallstölu kostnaðar.²¹ Fjármálafrumvarpin hafa einnig farið á svig við ákvæðin með því að veita 2.000 evra lán og afgreiða þau í nokkur skipti í lægri upphæðum.²²

Í 19. gr. laganna er kveðið á um að einungis sé heimilt að afgreiða lán, sem sótt er um milli kl. 23:00 og 7:00, eftir kl. 7:00.

Þegar þetta er ritað hefur verið lagt fram stjórnarfrumvarp í finnska þinginu²³ (s. regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av bestämmelserna om konsumentkreditavtal och vissa andra konsumentavtal) sem kveður á um vaxtaþak á öll neytendalán á markaði, þ.e. hámark á árlega hlutfallstölu kostnaðar og hámark á aukakostnað sem tengist lengingu lánstíma, sbr. 17. gr. a og b frumvarpsins. Í 4. mgr. 17. gr. a frumvarpsins er að finna ákvæði um að neytandi þurfi ekki að greiða neinn vaxtakostnað

¹⁸ <http://www.stm.dk/publikationer/skriftligdel18/Lovgivning%20-%20Folketings%C3%A5ret%202018-2019.pdf>

¹⁹ <https://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/224cab6b-217a-4e17-98c6-d6af9258101e/29112018%20Udkast%20til%20lov%20om%20forbrugsI%C3%A5svirksomheder.pdf>

²⁰ Sjá yfirlit yfir gildandi lög á þessu sviði á sænsku: <https://www.kkv.fi/sv/beslut-och-publikationer/publikationer/konsumentombudsmannens-riktlinjer/enligt-substans/tillhandahallande-av-konsumentkrediter/#luottolinjausSVE5>

²¹ <https://www.kkv.fi/sv/aktuellt/meddelanden/2018/5.4.2018-forbud-fran-marknadsdomstolen-for-snabblaneforetaget-ipf-digital-finland-oy/>

²² <https://www.kkv.fi/sv/beslut-och-publikationer/publikationer/konsumentombudsmannens-riktlinjer/enligt-substans/tillhandahallande-av-konsumentkrediter/#luottolinjausSVE5>

²³ https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/HallituksenEsitys/Sidor/RP_230+2018.aspx

eða lánskostnað ef brotið er gegn ákvæðum um árlega hlutfallstölu kostnaðar. Ákvæðið er einkaréttarlegs eðlis og því gætu neytendur borið það fyrir sig við úrlausn ágreinings um innheimtu slíkra lána.

Svíþjóð

Í Svíþjóð gilda lög um neytendalán (s. konsumentkreditlagen, 2010:1846) um smálánastarfsemi. Smálánastarfsemi er starfsleyfis skyld og eftirlit með henni er bæði á hendi Fjármálaeftirlitsins (s. Finansinspektionen) og umboðsmanns neytenda (s. Konsumentombudsmannen) sem starfar hjá sænsku neytendastofnuninni (s. Konsumentverket).²⁴

Í lögnum eru sömu upplýsingakröfur og gilda annars staðar á Evrópska efnahagssvæðinu, sem leiða af tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2008/48/EB. Hinn 1. september 2018 tóku auk þess gildi ný lög um breytingar á lögum um neytendalán (s. lag om ändring i konsumentkreditlagen, 2018:478).²⁵

Í lögnum er að finna ný ákvæði í 6. gr. a, 7. gr. b og 11. gr. sem kveða á um markaðssetningu lána. Í 6. gr. a er að finna ákvæði þess efnis að markaðssetning lána skuli vera hófleg (s. ska máttfullhet iakttas). Brot á ákvæðinu felur í sér brot gegn góðum viðskiptaháttum samkvæmt sænsku markaðssetningarlögnum (s. marknadsföringslag, 2008:486) sem umboðsmaður neytenda hefur eftirlit með. Ákvæðið virðist því vera vísiregla um góða viðskiptahætti.

Í 7. gr. b er kveðið á um að auk staðlaðra upplýsinga um lán skuli lánveitandi veita neytanda sérstakar upplýsingar um áhættuna sem fylgir því að taka smálán (s. högkostnadskrediter), ásamt upplýsingum um hvert neytandi í skuldavanda geti leitað. Upplýsingarnar eru nánar útfærðar í reglugerð, sbr. 2. mgr. 7. gr. b.

Í 1. mgr. 19. gr. a er kveðið á um 40% hámark á árlega hlutfallstölu kostnaðar. Hvorki árlegir vextir né dráttarvextir smálána mega vera hærri en viðmiðunarvextir skv. 19. gr. vaxtalaga, nr. 1975/635, að viðbættum 40 prósentustigum. Í 2. mgr. sömu greinar er að finna ákvæði um að lánþega, sem er í vanskilum með afborgun af smáláni, sé ekki skylt að greiða aðrar viðbótargreiðslur vegna vanskilanna en dráttarvexti.

Í 19. gr. b er vaxta- og kostnaðarpak. Þar segir að kostnaður neytanda vegna smáláns megi aldrei nema hærri upphæð en sem nemur lánsupphæðinni eða hærri upphæð en sem nemur einstökum úttektum neytandans, þ.e. þegar um kreditreikninga er að ræða.

Með kostnaði í 1. mgr. 19. gr. b laganna er átt við:

1. lántökukostnað
2. dráttarvexti
3. kostnað samkvæmt lögum nr. 1981/739, um gjöld vegna innheimtuaðgerða o. fl.

Ef lánveitandinn eða annar aðili honum nátengdur, samkvæmt skilgreiningu 6. gr. 1. kafla laga nr. 2004/297, um banka og fjármálastarfsemi, veitir lánþega nýtt smálán sem að hluta eða öllu leyti fer í afborgun af hinu upprunalega smáláni skal leggja kostnað af nýja láninu við kostnað sem rekja má til upprunalega lánsins.

²⁴ <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2014275-om-viss-verksamhet-med-sfs-2014-275>

²⁵ <https://svensksforfattningssamling.se/sites/default/files/sfs/2018-05/SFS2018-478.pdf>

Þá er að finna nýtt ákvæði í 36. gr. a um að ekki sé heimilt að framlengja lánstíma smálána oftari en einu sinni. Heimilt er þó að framlengja oftari en einu sinni ef enginn kostnaður hlýst af því fyrir neytandann og honum er látin í té sanngjörn greiðsluáætlun til endurgreiðslu lánsins.

Noregur

Í Noregi gilda ákvæði laga um fjármálasamninga (n. finansavtaleloven) um smálánastarfsemi. Smálánastarfsemi í Noregi hefur ekki verið eins mikið vandamál fyrir neytendur og annars staðar á Norðurlöndunum. Allir lánveitendur í Noregi eru starfsleyfisskyldir og Fjármálaeftirlitið (n. Finanstilsynet) hefur eftirlit með starfsemi þeirra.

Árið 2017 setti Fjármálaeftirlitið nýjar leiðbeinandi reglur (n. retningslinjer) sem taka meðal annars á markaðssetningu og framboði smálána.²⁶ Reglurnar taka aðallega á lánshæfi neytandans, hámarksfjárhæð láns og hámarkslánstíma. Einnig eru í Noregi strangar kröfur um undirritun lánsamnings sem byggjast á lögum um peningaþvætti. Þá hefur norska neytendaeftirlitið (n. Forbrukertilsynet) einnig sett sér reglur um markaðssetningu lána.²⁷

5. Upplýsingar um umfang útlánastarfsemi, vanskil og fleira

5.1 Upplýsingaöflun

Starfshópurinn boðaði lánveitendur á fund og kallað eftir upplýsingum um útlán þeirra.²⁸ Óskað var eftir upplýsingum um fjölda útlána, meðalfjárhæð, aldursdreifingu neytenda og hlutfall vanskila. Þá óskaði starfshópurinn eftir upplýsingum frá Creditinfo um skráningu vanskila á kröfum frá sömu aðilum, þ.e. meðalfjárhæð vanskila og fjölda skráninga, auk samanburðar við aðra lánveitendur. Fyrrgreindar upplýsingar eru m.a. nauðsynlegar til að geta lagt mat á umfang lánastarfseminnar og ályktað hvort vanskil tiltekinnna lána séu verulega frábrugðin því sem almennt gerist með önnur ótryggð útlán. Eðli máls samkvæmt varða upplýsingarnar mikilvæga fjárhags- og viðskiptalega hagsmuni lánveitenda, sem aftur takmarkar svigrúm starfshópsins til að gera ítarlega grein fyrir umræddum upplýsingum í skýrslu þessari.

Starfshópurinn óskaði jafnframt eftir upplýsingum frá eina lánveitandanum sem býður upp á smálán hérlandis, en þær bárust ekki þrátt fyrir yfirlýsingar þess efnis. Starfshópurinn kynnti sér þá ársreikning þess félags til að grennslast fyrir um stærð útlánasafns í lok árs 2017. Starfshópurinn óskaði jafnframt eftir upplýsingum frá þeim innheimtuaðila sem annast innheimtu smálána en ekki var orðið við þeirri beiðni.

5.2 Hvað segja upplýsingarnar?

Samkvæmt upplýsingum starfshópsins er meðalfjárhæð lána á bilinu 150.000–200.000 kr.,²⁹ meðallánstími er u.þ.b. 12 mánuðir og hver neytandi er að meðaltali með tvö lán hjá sama lánveitanda. Töluverður munur er á hlutfalli vanskila eftir því hvort um er að ræða peningalán eða lán tengd kaupum á

²⁶ <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/pressemeldinger/2017/retningslinjer-for-forbrukslan/>

²⁷ <https://www.forbrukertilsynet.no/content/2018/03/Foredrag-om-markedsf%C3%B8ring-av-kreditt-.pdf>

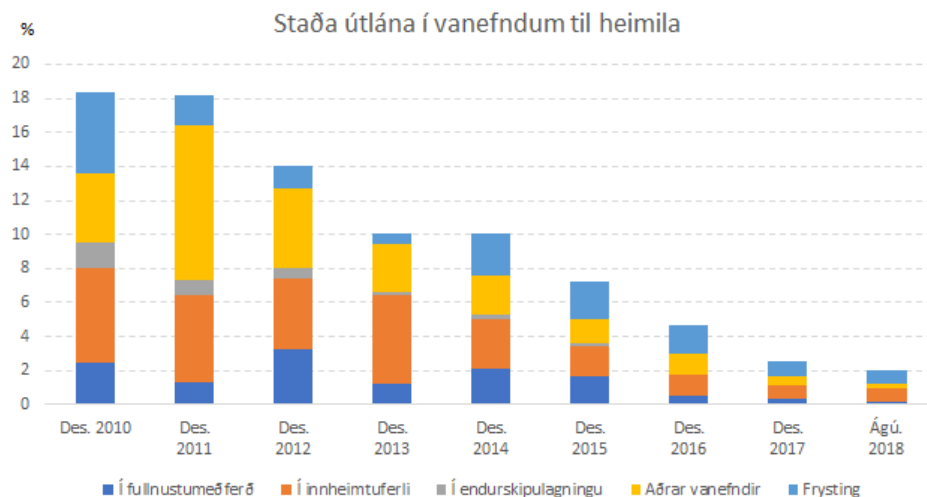
²⁸ Á fund starfshópsins mættu fulltrúar frá sjö lánveitendum (sjá viðauka B).

²⁹ Þá eru undanskilin lán sem veitt eru til 14 eða 30 daga í tengslum við vörukaup enda eru þau í eðli sínu líkari hefðbundnum greiðslufresti eða greiðslum með kreditkort.

vöru eða þjónustu. Í síðarnefnda flokknum er hlutfall vanskila, miðað við 90 daga vanskil, á bilinu 2–3%. Hlutfall vanskila vegna peningalána er allt að 15–20%, sem virðist bundið við yngsta aldurshópinn og mjög lítinn hluta útlánasafns. Svo hátt hlutfall vanskila vekur spurningar um hvort mat á lánsþæfi neytenda sé í samræmi við þær kröfur sem gerðar eru í lögum um neytendalán.³⁰ Þess ber þó að geta að hlutaðeigandi lánveitendur, sem komu á fund starfshópsins, hafa ekki verið lengi starfandi, en þeir upplýstu að útlánareglur þeirra væru í reglulegri endurskoðun sem hefði m.a. leitt til þess útlánafjárhæðir hefðu í ákveðnum tilvikum verið lækkaðar og/eða hætt við að veita lán til ákveðinna aldurshópa.

Þegar litið er til aldursflokkanar neytenda eru flestir á aldrinum 21–39 ára en í þeim hópi er alla jafna hæsta hlutfall vanskila. Hins vegar tekur eldri aldurshópurinn hærri lán að meðaltali en sá yngri. Lánveitendur hafa dregið verulega úr lánveitingum og lækkað jafnframt lánsfjárhæðir til einstaklinga á aldrinum 18–20 ára og stendur þeim nú einungis til boða mjög lág lán. Þetta gefur til kynna að lánveitendur sníði útlánareglur sínar eftir því hversu líklegt er að neytandi geti greitt, enda er ljóst að það er hvorki þeim né lántökum til góðs ef lán eru ekki endurgreidd.

Á bls. 45 í skýrslunni *Fjármálastöðugleiki 2018/2*, sem gefin er út af Seðlabanka Íslands, eru eftirfarandi upplýsingar um vanskil þriggja stærstu viðskiptabankanna. Það sem vekur athygli er að vanskil vegna lána í tengslum við kaup á vöru og þjónustu eru sambærileg við vanskil við viðskiptabankana.

Í tölum frá Creditinfo kom fram að meðalfjárhæð kröfu sem skráð er á vanskilaskrá, á tímabilinu 1. október 2017 til 30. september 2018, er 6,7 millj. kr. Meðalfjárhæð kröfu í vanskilum, sem tengist neyslulánum og smálánum og er veitt í fjarsölu, er hins vegar 167.000 kr.³¹ Heildarfjárhæð krafna í vanskilum vegna smá-

³⁰ Í k-lið 5. gr. laga um neytendalán segir að lánshæfismat skuli veita áreiðanlegar vísendingar um líkindi þess hvort neytandi geti efnt lánsamning og skal það byggt á viðskiptasögu aðila og/eða upplýsingum úr gagnagrunnum um fjárhagsmálefni. Í 10. gr. laganna er síðan tiltekið að lánveitandi skuli einungis veita lán ef hann telur líklegt að neytandi geti staðið í skilum með lánið.

³¹ Innheimtukostnaður er alla jafna meðtalinn.

og neyslulána, sem skráð voru á fyrrgreindu tímabili, var 550 millj. kr., eða sem nemur 0,16% af heildarfjárhæð allra skráðra vanskila.

Starfshópurinn skoðaði, sem fyrr segir, ársreikning eina fyrirtækisins sem býður smálán hérlendis og hefur starfsstöð erlendis (í Danmörku). Samkvæmt ársreikningi 2017, sem tekur til tímabilsins 1. október 2016 til 31. desember 2017, var heildarfjárhæð útistandandi krafna u.þ.b. 100 millj. kr. í lok árs 2017.³² Með hliðsjón af stærð þeirra útlánasafna sem aðrir lánveitendur veittu starfshópnum upplýsingar um má ætla að markaðshlutdeild hlutaðeigandi lánveitanda sé óveruleg, en hópurinn telur að hana vera innan við 1%.

Í samantekt Umboðsmanns skuldara sem ber heitið „Smálán greining á hópnum“, dags. 28. febrúar 2018,³³ er að finna greiningu á hlut svokallaðra „skyndilána“, sem fólk í greiðsluvanda hefur leitað til stofnunarinnar með, auk greiningar á lántöku. Í greiningu Umboðsmanns skuldara er ekki gerður greinarmunur á smálánum og almennum neyslulánum líkt og starfshópurinn hefur kosið að gera í skýrslu þessari.

Greining umboðsmanns skuldara hefur að geyma margvíslegar upplýsingar um stöðu þeirra einstaklinga sem taka smá- og neyslulán, þ.e. kyn, búsetu, menntun og tekjur. Það sem einkennir þennan hóp er að einungis 2,8% býr í eigin húsnæði, helmingur býr í leiguhúsnæði, u.þ.b. 9% í félagslegu húsnæði og u.þ.b. 15% í foreldrahúsum. Þá voru 77,1% umsækjenda með grunnskólapróf sem hæsta stig menntunar og u.þ.b. 57% voru atvinnulausir eða fengu greiddan örorkulífeyri.

Í greiningunni kemur fram að sá hluti smá- og neyslulána af heildarskuldum þeirra sem sóttu um greiðsluaðlögun var 1,7% árið 2017, eða 95 millj. kr.³⁴ Starfshópurinn fékk einnig upplýsingar um þessi tilteknu hlutföll fyrir tímabilið janúar til ágúst 2018 en samkvæmt þeim er hlutfall smá- og neyslulána 5%, eða 159 millj. kr.,³⁵ af heildarskuldum allra umsækjenda.

Starfshópurinn kallaði eftir frekari upplýsingum frá Umboðsmanni skuldara, þ.e. hlutfallslegri skiptingu smálána og almennra neyslulána þeirra sem leita til embættisins í skuldavanda. Af þeim tölum má ráða að á fyrstu átta mánuðum ársins 2018 var hlutur smálána 32% af heildarfjárhæð smá- og neyslulána en hlutur neyslulána 68%. Þegar einungis var litið til aldurshópsins 18–29 ára var hlutur smálána 38% en hlutur almennra neyslulána 62%. Í þessu sambandi ber að hafa í huga að starfshópurinn álitur markaðshlutdeild smálána vera innan við 1% og því er hlutfall umræddra skulda, af heildarskuldum smá- og neyslulána, sláandi.

Að lokum óskaði starfshópurinn eftir upplýsingum um skuldasamsetningu allra þeirra einstaklinga sem leituðu til Umboðsmanns skuldara á tímabilinu janúar til október 2018. Samkvæmt þeim upplýsingum voru yfir 50% af heildarskuldum 22% umsækjenda smá- og neyslulán, en þar af voru 3% nánast eingöngu með slík lán.

5.3 Ályktanir

Starfshópurinn telur ljóst að hlutfall neyslulána í vanskilum vegna kaupa á vöru og þjónustu skeri sig ekki úr í samanburði við vanskilahlutfall þeirra lána sem veitt eru innan bankakerfisins. Hefðbundin neyslulán

³² Fjárhæðin í dönskum krónum er rúmar 5,7 milljónir.

³³ Samantekt Umboðsmanns skuldara varð tilefni áður nefndra umræðna á Alþingi og skipun starfshópsins.

³⁴ Heildarskuldir allra umsækjenda voru 5,5 milljarðar.

³⁵ Heildarskuldir allra umsækjenda voru 2,97 milljarðar.

virðast því ekki vera til þess fallin að koma lántakendum í greiðsluvanda. Það er hins vegar mun meira um vanskil af peningalánum við aðrar fjármálastofnanir en banka. Í því sambandi ber þó að hafa í huga að meginþorri neyslulána tengiast kaupum á vöru og þjónustu, þ.e. ekki er um hefðbundin peningalán að ræða ólíkt smálánum sem alltaf eru greidd inn á bankareikning neytanda. Hlutfall vanskila vegna smá- og neyslulána á vanskilaskrá á árunum 2017–2018 var 0,16% af heildarvanskilum. Þau eru þar af leiðandi óverulegur hluti af skuldavanda einstaklinga. Þess ber þó að geta að hlutfall smá- og neyslulána í vanskilum, af heildarskuldum aldurshópsins 18–29 ára, er 22% miðað við umsóknir sem borist hafa Umboðsmanni skuldara á tímabilinu janúar til ágúst 2018.

Þeir sem eru líklegastir til að lenda í greiðsluvanda vegna smá- og neyslulána, og leita til Umboðsmanns skuldara, eru einstaklingar á aldrinum 18–29 ára sem búa ekki í eigin húsnæði, eru atvinnulausir eða fá greiddan örorkulífeyri og hafa ekki lokið framhaldsnámi. Hlutfall smá- og neyslulána af heildarskuldum þeirra sem leita til umboðsmanns er mjög lágt, eða 1,7% sem er umtalsvert hærra en hlutfall slíkra lána á vanskilaskrá, en hlutfall þeirra sem eru með slík lán er hins vegar tiltölulega hátt, eða 59%. Skýringin á þessu kann að tengjast því að neytendur sem hafa fullnýtt lánsheimildir hjá leyfisskyldum fjármálafyrirtækjum leita fyrirgreiðslu hjá öðrum lánveitendum. Þá er það einkennandi fyrir þá einstaklinga sem eru með smá- og neyslulán, og leita til Umboðsmann skuldara, að þeir hafa tekið lán hjá mörgum lánveitendum.

Ljóst er að smálán eru til þess fallin að valda lántökum verulegum greiðsluvanda. Markaðshlutdeild þeirra er hins vegar lítil.

6. Starfsemi erlendra smálánafyrirtækja sem ekki hafa starfsstöð á Íslandi

6.1 Viðskiptahættir starfandi smálánafyrirtækis

Starfshópurinn taldi ástæðu til að kynna sér skilmála o.fl. tengt þjónustu þess erlenda lögaðila sem býður íslenskum neytendum smálán í þeim skilningi sem lagður er í orðið hér að framan.³⁶ Starfsemi hlutaðeigandi aðila er rekin undir nokkrum vörumerkjum og á aðskildum vefsvæðum (skráðum í Danmörku) sem þó hafa öll svipaða uppbyggingu, efni og virkni. Hér á eftir eru tiltekin þau atriði sem vöktu sérstaklega athygli starfshópsins.

Allar vefsíðurnar notuðu sömu aðferð við auðkenningu á lánsúmsækjanda. Þær upplýsingar sem neytandi þarf að láta af hendi til að stofna aðgang og taka lán voru kennitala, símanúmer, netfang og bankareikningsnúmer. Auðkenning lánsúmsækjanda virðist þannig byggjast á tengingu kennitölu við bankareikning en slík auðkenning gæti talist ófullnægjandi samkvæmt lögum um aðgerðir gegn peningabætti og fjármögnun hryðjuverka, nr. 140/2018.

---

³⁶ Með skýrslu þessari fylgja skjáskot af heimasíðum og samningsformum sem tekin voru af tveimur vefsíðum hlutaðeigandi smálánafyrirtækis (sjá viðauka D).

Þegar aðgangur hefur verið stofnaður birtist síða þar sem hægt er að velja lánsfjárhæð og lánstíma, auk þess sem þar eru upplýsingar um árlega hlutfallstölu kostnaðar (í þúsundum prósentu). Þegar lánsfjárhæð er valin þarf notandinn að staðfesta að hann hafi kynnt sér lánasamninginn og svokallað „EU lán – info“ áður hægt er að samþykka samninginn.³⁷

Lánasamningur hefur að geyma tilvísanir í númer lagagreina en ekki númer lagabálka. Þannig báru tilvísanir í lánasamningi ekki með sér að löggjöf annars ríkis gilti um lánaþingreiðsluna. Þá er hvergi í lánasamningi vísað til þess hvaða löggjöf gildi, en samningarnir voru á íslensku og lánsfjárhæðir í íslenskum krónum en vanskilagjöld tiltekin í „DKK“ (sem ætla verður að sé tilvísun í danskar krónur þó að það sé kannski ekki augljóst hinum almenna neytanda). Þar sem ekki er vísað til tiltekinnar löggjafar má færa sterk rök fyrir því að lög um neytendalán gildi um lánasamninga þessa lánveitanda, sbr. hér á eftir.

Í skilmálum lánasamningsins er ekki vísað til þess að heimilt sé að skrá vanskil á vanskilaskrá Creditinfo en þrátt fyrir það virðist sem vanskil séu skráð hjá Creditinfo á grundvelli heimildar í samningnum. Sé það raunin verður að telja að ekki sé fullnægjandi heimild fyrir hendi til skráningar vanskilanna nema hún byggist á öðrum heimildum í starfsleyfi Creditinfo³⁸.

Hluti lánasamningsins er áður nefnt skjal sem kallast „EU lán – info“ og inniheldur staðlaðar upplýsingar um evrópsk neytendalán. Í 4. tölul. skjalsins er tiltekið að leitað verði upplýsinga um neytanda í gagnasafni og sú leit verði bundin við eigin upplýsingar lánveitanda, gagnasöfn Debitor registret og RKI í Danmörku en umrædd fyrirtæki veita sambærilega þjónustu og Creditinfo á Íslandi. Lánveitanda er heimilt að leita í vanskilaskrá Creditinfo á grundvelli lögvarinna hagsmuna, s.s. við ákvarðanatöku í tengslum við útlán, en þar sem umræddur lánveitandi setur sér sjálfur skorður hvað varðar leit í gagnagrunnum með fyrrgreindri upptalningu er rökrétt að neytandinn treysti því og álykti sem svo að ekki verði aflað upplýsinga úr öðrum gagnasöfnum en þeim sem lánveitandinn tilgreinir. Ljóst er að öflun upplýsinga í gagnasöfnum í Danmörku hefur takmarkaða þýðingu þegar kemur að lögbundnu lánshæfismati á greiðslugetu neytenda sem búsettir eru á Íslandi og hafa enga eða mjög takmarkaða viðskiptasögu í Danmörku. Má því ætla að lánshæfismat byggt á þeim gagnagrunnum sem lánveitandinn vísar til í upptalningu sinni standist hvorki kröfur laga um neytendalán né tilskipunar Evrópusambandsins um neytendalán.

6.2. Gilda íslensk lög um lánastarfsemi erlends smálánafyrirtækis sem býður íslenskum neytendum þjónustu sína án þess að hafa starfsstöð á Íslandi?

Lög um neytendalán gilda um lánssamninga sem lánveitandi gerir í atvinnuskyni við neytendur. Öll neytendalán falla undir ákvæði laganna nema þau séu sérstaklega undanskilin, sbr. 2. og 3. gr. laganna. Þá er óheimilt er að víkja frá ákvæðum laganna nema slíkt sé gert til hagsbóta fyrir neytandann, sbr. 4. gr. laganna.

---

³⁷ Staðlaðar upplýsingar um evrópsk neytendalán.

³⁸ Í 7. tölul. gr. 2.1.1. í starfsleyfi Creditinfo segir orðrétt um heimild til skráningar vegna vanskila á lánasamningi: „Skuldari hafi með sérstakri yfirlýsingu í láns- eða skuldaskjali, sem skuldin er sprottin af, fallist á að áskrifandi [lánveitandi] óski skráningar leyfishafa á vanskilunum, enda séu skilyrði til þeirrar heimildar uppfyllt. Slík heimild skal vera áberandi og skýr í skjalinu og við það miðuð að vanskil hafi varað í a.m.k. 40 daga. Áskrifandi sem óskar skráningar á grundvelli slíkrar heimildar skal um leið ábyrgjast að honum sé ekki kunnugt um að skuldari hafi nokkrar réttmætar mótbárur gegn greiðslu skuldarinnar. Beiðni um skráningu skal undirrituð af lögmanni í þjónustu áskrifanda eða fulltrúa hans.“

Lánveitendur smálána þurfa að haga útlánastarfsemi sinni í samræmi við ákvæði laga um neytendalán og þá njóta neytendur þeirrar verndar sem lögin kveða á um. Þannig er lánveitanda óheimilt að krefja neytandann um hærrí kostnað af lánveitingu en kveðið er á um í 26. gr. laganna en umrætt ákvæði felur í sér ófrávíkjanlegt bann í þágu neytandans. Krafa lánveitanda um kostnað umfram hið lögbundna hámark er því ekki lögvarin heldur beinlínis bönnuð. Hafi lánveitandi kafið neytanda um greiðslu kostnaðar umfram hið lögbundna hámark og neytandinn greitt þann kostnað verður að álíta að hann eigi endurkröfurétt á hendur lánveitandanum sem svarar til mismunar þess kostnaðar sem innheimtur var og hins lögbundna hámarkskostnaðarins á grundvelli almennra reglna um samninga- og kröfurétt.

Það álitamál sem starfshópnum var m.a. falið að kanna tengist smálánum sem standa íslenskum neytendum til boða og eru veitt af erlendum aðilum sem ekki hafa starfsstöð á Íslandi og veita þjónustu sína fyrst og fremst í fjarsölu, s.s. í gegnum vefsvæði eða með sms-skilaboðum. Hér reynir á lagaskil á sviði samningaréttar, sbr. lög nr. 43/2000, um lagaskil á sviði samningaréttar. Gilda þau um einkaréttarlegar samningsskuldbindingar sem tengjast fleiri en einu landi þegar taka þarf afstöðu til þess hvaða löggjöf skuli beitt um viðkomandi samning óháð því hvort lagaval sé tilgreint í samningnum, en líkt og fram hefur komið hafa skilmálar lánasamninga fyrrnefnds lögaðila í Danmörku ekki að geyma skýr ákvæði um lagaval. Í þessu sambandi ber að hafa í huga að lánveitanda sem býður þjónustu sína í fjarsölu ber að upplýsa neytanda um þá löggjöf sem gildir um lánasamning, sbr. 7. gr. laga um fjarsölu á fjármálaþjónustu, nr. 33/2005, en frávik frá slíku eru líkleg til að verða álitin villandi framsetning samkvæmt lögum um eftirlit með viðskiptaháttum og markaðssetningu, nr. 57/2005.

Almennt gildir sú meginregla í lagaskilarétti að samningsaðilar hafa heimild til að semja um þá löggjöf sem gildir um samnings samband þeirra en frá þessu eru þó lögbundin frávik.

Í lögum um lagaskil á sviði samningaréttar, nr. 43/2000, er fjallað um einkaréttarlegar samningsskuldbindingar sem tengjast fleiri en einu landi og taka þarf afstöðu til þess hvaða löggjöf skuli beitt.

Í þeim tilvikum þar sem samningur kveður ekki á um það hvers lands lögum skuli beitt gildir sú almenna regla, samkvæmt lögum um lagaskil á sviði samningaréttar, að beita skuli lögum þess lands sem samningurinn hefur sterkust tengsl við, sbr. 1. mgr. 4. gr. laganna. Samningur telst almennt hafa sterkustu tengslin við það land þar sem samningsaðili, sem á að efna aðalskylduna, hefur búsetu, sbr. 2. mgr. 4. gr. Þá er í 5. gr. laganna ákvæði sem tekur sérstaklega til neytendasamninga. Þar segir í 3. mgr. að sé um að ræða neytendasamninga og aðilar hafi ekki samið um lagaval þá gildi, þrátt fyrir ákvæði 4. gr. laganna, ákvæði 5. gr. enda séu samningarnir gerðir við þær aðstæður sem lýst er 2. mgr. 5. gr. laganna. Í a-lið 2. mgr. 5. gr. segir að ákvæði um lagaval geti, þrátt fyrir ákvæði 3. gr., aldrei takmarkað þá vernd sem neytandi njóti samkvæmt ófrávíkjanlegum reglum í lögum þess ríkis á Evrópska efnahagssvæðinu þar sem neytandinn býr ef undanfari samningsins hafi verið sérstakt tilboð til neytandans eða almenn auglýsing og allar nauðsynlegar ráðstafanir til samningsgerðarinnar af hans hálfu hafi farið fram í því landi.

Hvað þetta skilyrði varðar þarf að líta til markaðssetningar erlenda smálánafyrirtækisins hérlendis. Ef það auglýsir í íslenskum miðlum, þ.m.t. netmiðlum, sendir sms-skilaboð³⁹ til íslenskra neytenda og heldur úti vefsíðu á íslensku þá verður að telja að markaðssetning fari fram á Íslandi.⁴⁰ Ráðstafanir í tengslum við lán

³⁹ Hluti þeirra sem sitja í starfshópnum hefur fengið nokkur sms-skilaboð frá hinu danska smálánafyrirtæki þann stutta tíma sem hópurinn hefur starfað.

⁴⁰ Í markaðssetningu erlends smálánafyrirtækis eru tilboð oft staðfærð, sbr. t.d. tilboð tengd verslunarmannahelgi (sjá nánar viðauka C).

neytandans fara jafnframt fram á Íslandi, þ.e. hann fær lánið greitt inn á íslenskan bankareikning og endurgreiðir það inn á íslenskan bankareikning. Starfshópurinn telur því að skilyrðum framangreinds lagaákvæðis sé fullnægt og því geti neytandi krafist þess að ófrávíkjanleg ákvæði íslenskra laga gildi um lánasamning. Telur starfshópurinn engu máli skipta þó að vefsíðurnar séu hýstar á erlendum lénum (til dæmis: .dk) enda getur það vart talist sterk tenging við hlutaðeigandi land þar sem hýsing tengist á engan hátt framkvæmd samnings.

Í greinargerð sem fylgdi lagafrumvarpinu, sem varð að lögum um lagaskil á sviði samningaréttar, er nefnt dæmi um aðstæður þar sem a-lið 2. mgr. 5. gr. yrði ekki beitt, þ.e. ef Íslendingur, búsettur á Íslandi, sæi slíka auglýsingu í dönsku blaði sem ætlað væri fyrir danskan markað. Við þær aðstæður myndu ófrávíkjanleg ákvæði íslenskra laga ekki gilda um samninginn þar sem auglýsingunni væri augljóslega beint að dönskum neytendum. Hvað varðar danska smálánafyrirtækið sem býður þjónustu sína hérlendis er þessu öfugt farið, allt markaðsefni er á íslensku, lán eru veitt og endurgreidd í íslenskum krónum og greiðslur fara milli íslenskra bankareikninga. Þetta styður þá skoðun starfshópsins að ófrávíkjanleg ákvæði íslenskra laga gildi um lánveitingar hlutaðeigandi aðila ef neytandi geri kröfu um slíkt.

Þá taka ákvæði laganna enn fremur til tilvika þar sem samið hefur verið um að beita erlendum lögum en í 3. mgr. 3. gr. laganna segir: „Hafi aðilar samið um að beita erlendum lögum, hvort sem ágreining á að bera undir erlendan dómstól eða ekki, en öll atvik og kringumstæður við gerð samnings tengjast aðeins einu landi, er þrátt fyrir samninginn heimilt að beita ófrávíkjanlegum reglum þess lands sem samningurinn tengist.“

Tilvitnað lagaákvæði felur í sér undantekningu frá meginreglunni um frelsi samningsaðila til að semja um löggjöf tiltekins ríkis. Ákvæðið felur í sér heimild til handa neytanda að krefjast þess að löggjöf tiltekins ríkis gildi um samning, þó að í honum sé kveðið á um að löggjöf annars ríkis skuli gilda. Skilyrði þess að neytandi geti nýtt sér umræddan rétt er að öll atvik og kringumstæður við gerð samnings tengist aðeins einu landi.

Ef vefsvæði erlends aðila, sem býður íslenskum neytendum smálán, er á íslensku, lánasamningur er á íslensku, lán veitt í íslenskum krónum, lánveitandi greiðir lánsfjárhæðina inn á íslenskan bankareikning neytanda sem endurgreiðir lánið inn á íslenskan bankareikning lánveitanda, þá telur starfshópurinn hafið yfir vafa að aðstæður og kringumstæður séu með þeim hætti að samningurinn tengist aðeins einu landi, þ.e. Íslandi, og því geti neytandi krafist þess að ófrávíkjanleg ákvæði í íslenskum lögum gildi um samningssambandið.⁴¹ Ljóst má vera að fyrrgreind framsetning og framkvæmd lánasamnings væri vægast sagt villandi fyrir neytandann ef lánveitandinn ætlaði t.d. dönskum lögum að gilda um samninginn. Þá blasir við að dönskum neytanda yrði t.d. ekki boðið að taka lán undir framangreindum skilmálum og framsetningu. Starfshópurinn telur reyndar að þótt ekki væru öll framangreind atvik fyrir hendi þá teldist samningurinn eftir sem áður hafa tengingu við Ísland ef lán væri veitt og greitt í íslenskum krónum og peningar færu á milli íslenskra bankareikninga enda væri ólíklegt að dönskum aðila yrði boðið upp á slíkt.

Þá gildir enn fremur fyrrgreint ákvæði a-liðar 2. mgr. 5. gr. laga um lagaskil á sviði samningaréttar sem fjallað var um hér að framan, hvort sem samningur hefur að geyma ákvæði um lagaval eða ekki.

---

⁴¹ Í tilviki danska smálánafyrirtækisins eru aðstæður með þessum hætti en þar að auki vísar sá aðili á þjónustuver og gefur upp íslenskt símanúmer og samskipti fara fram á íslensku.

Þá er jafnframt rétt að benda á 7. gr. laganna, en þar kemur fram að þegar lögum tiltekins lands er beitt á grundvelli laganna verði ekki komist hjá ófrávíkjanlegum reglum í lögum þess lands sem atvik máls hafa nán tengsl við, óháð lagavali í samningi.

Rétt er að vekja athygli á því að haldi lánveitandi því fram að erlend löggjöf gildi um samning um neytendalán en ekki ófrávíkjanleg ákvæði íslenskra laga, óháð því hvort lagaval sé tilgreint í samningi, þá þarf neytandinn að bera fyrir sig ákvæði 3. mgr. 3. gr., 1. mgr. 4. gr. eða a-liðar 2. mgr. 5. gr. og krefjast þess í ljósi lánafyrirkomulags að ekki verði komist hjá ófrávíkjanlegum ákvæðum laga um neytendalán. Ekki er hægt að ætlast til þess að hinn almenni neytandi þekki réttarstöðu sína og því kæmi til skoðunar að bæta við ákvæði í lögum um neytendalán sem leiddi sjálfkrafa til þeirrar niðurstöðu að íslensk lög giltu ef skilyrðum tilvitnaðra lagaákvæða væri fullnægt, þ.e. neytandinn þyrfti ekki að bera slíkri málsástæðu sérstaklega fyrir sig.

7. Á að innleiða leyfisskyldu?

Töluverð umræða var í starfshópnum um kosti og galla leyfisskyldra aðila sem bjóða upp á neytendalán og lúta ekki leyfisskyldu samkvæmt gildandi rétti. Þeir lánveitendur sem komu á fund starfshópsins voru ýmist hlynntir eða andvígir því að umrædd lánastarfsemi yrði gerð leyfisskyld. Þeir sem töldu slíkt vera óþarft sögðu leyfisskylduna vera íþyngjandi og til þess fallna að auka kostnað lánveitenda og þar með neytanda. Þá bentu þeir einnig á að leyfisskylda gæti haft neikvæð áhrif á samkeppni sem gæti birst í fækkun lánveitenda, auk þess sem núgildandi lög um neytendalán veittu neytendum ríkan rétt og eftirlitsaðilar hefðu það hlutverk að gæta að því að lögum væri fylgt. Enn fremur töldu þeir að lánastarfsemi sem bryti í bága við ákvæði laganna heyrði til algerra undantekninga, a.m.k. í tilvikum innlendra lánveitenda.

Leyfisskylda takmarkar frelsi til athafna, er í eðli sínu íþyngjandi, getur haft hamlandi áhrif á nýsköpun og dregið úr samkeppni. Ef innleiða á leyfisskyldu verður að telja að almennt þurfi sterk rök sem mæla með slíku og þá vegna þess að önnur vægari úrræði séu ekki tæk til að ná þeim markmiðum sem að er stefnt. Ef tilgangur leyfisskyldu er að hindra lánveitendur í að bjóða lánskjör sem brjóta í bága við gildandi lög, sérstaklega ákvæði um hámark á árlegri hlutfallstölu kostnaðar, þá verður að telja að leyfisskylda dugi skammt. Ólíklegt væri að smálánafyrirtæki, sem telur sig ekki þurfa að hlíta skýrum ákvæðum núgildandi laga um neytendalán, fylgdi ákvæðum laga um leyfisskyldu. Þannig myndu íslenskir lánveitendur, sem starfa innan ramma laga um neytendalán, þurfa að sæta leyfisskyldu sem e.t.v. væri til komin vegna háttsemi aðila sem teldu sig ekki þurfa að hlíta íslenskum lögum. Það væri ekki heppileg þróun í ljósi þess að lagabreytingin myndi ekki hafa áhrif á þá sem henni væri ætlað að ná til heldur þvert á móti leggja auknar byrðar á þá sem fara að lögum. Í þessu sambandi ber að hafa í huga að íslenskir lögaðilar sem bjóða neytendum lág lán í fjarsölu hafa undantekningalítið fylgt ákvæðum laga um neytendalán og hefur því lítið reynt á afskipti Neytendastofu af starfsemi þeirra. Þannig skera þessir lánveitendur sig ekki úr í samanburði við leyfisskyld fjármálafyrirtæki.

Á hinn bóginn verður ekki fram hjá því lítið að þróunin annars staðar á Norðurlöndunum hefur verið sú að umrædd starfsemi er almennt leyfisskyld líkt og vikið var að hér að framan. Leyfisskylda, sem ekki væri of íþyngjandi, er því nokkuð sem taka mætti til skoðunar út frá því að hverju væri stefnt með slíkri skyldu. Í því sambandi ber að hafa í huga að vernd neytenda byggist á þeim rétti sem þeim er tryggður í lögum fremur en í leyfisskilmálum atvinnurekanda. Líklegra er að eftirlit með starfsemi lánveitenda stuðli að því

að þeir virði réttindi neytanda. Ef markmið leyfisskyldu er að koma í veg fyrir óæskilega skuldasöfnun einstaklinga er vandséð hvernig slíkt yrði útfært í leyfi og væri nærtækara að útfæra slíkt í lögum sem um starfsemina gilda. Telji löggjafinn rétt að taka upp einhvers konar leyfisskyldu telur nefndin að gæta verði ákveðins meðalhófs, s.s. með því að takmarka slík leyfi við tiltekna kröfur um hæfni stjórnarmanna, ársreikningaskil, reglubundna upplýsingagjöf um stærð og stöðu útlánasafna lánveitenda.

Það er mat starfshópsins að sú umræða sem fram fór á Alþingi á vormánuðum 2018 og varð kveikjan að skipan starfshópsins tengist starfsemi erlendra smálánafyrirtækja sem telja sig ekki þurfa að fylgja ákvæðum íslenskra laga. Íslenskir eftirlitsaðilar hafa úrræði sem þeir geta beitt gegn slíkri háttsemi, en þá gæti reynt á lagaskilareglur og fullnustu íslenskra stjórnvaldsákvæðana og/eða dóma í heimaríki lánveitanda. Starfshópurinn telur að bregðast megi við framangreindum vanda með aðferðum sem ekki kalla á leyfisskyldu en að það sé hins vegar löggjafans að meta hvort leyfisskylda sé nauðsynleg. Vikið verður að tillögu um leyfisskyldu í næsta kafla.

8. Tillögur til úrbóta

8.1 Almennt

Starfshópnum var falið það hlutverk að kortleggja umhverfi smálánafyrirtækja, greina áhrif þeirra á íslenskum markaði og á neytendur, greina eðli smálána, leggja mat á leyfisskyldu og setja fram tillögur til úrbóta á starfsumhverfi þeirra. Ljóst má vera að greining á áhrifum smálánastarfsemi á neytendur skiptir miklu máli þar sem þau endurspeglar vandamál og áskoranir sem geta gefið löggjafanum tilefni til að bregðast við. Til að meta slík áhrif þarf gögn frá smálánafyrirtækjum sem og öðrum sem veita neytendalán í fjarsölu. Þau gögn sem skipta hvað mestu máli tengjast umfangi útlánastarfseminnar, s.s. fjölda útlána, meðalfjárhæð, greiðsluvanda neytenda eins og hlutfall vanskila og upplýsingar um hinn dæmigerða neytanda (aldur, menntun, búsetu o.fl.). Starfshópurinn lagði töluverða áherslu á að fá slíkar upplýsingar frá lánveitendum, eins og gerð var grein fyrir hér að framan, í því skyni að kortleggja þennan markað.

Vanskil neyslulána sem veitt eru í fjarsölu eru í fæstum tilvikum rót greiðsluvanda fólks. Þannig eru þau alla jafna lítill hluti heildarskulda og hlutfall vanskila er í flestum tilvikum sambærilegt því sem almennt gerist með annars konar lán. Vöxtur lána í fjarsölu hefur verið mikill síðustu ár og leitt til aukinnar samkeppni en á sama tíma hafa lánveitendur öðlast meiri reynslu sem hefur í ákveðnum tilvikum leitt til breytinga á lánastarfseminni, s.s. í formi hertra útlánareglna. Ætla verður að vöxtur þessarar tegundar lána eigi eftir að aukast enn frekar og er því eðlilegt að huga að áhrifum þessarar lánastarfsemi.

Íslenskir lögaðilar, sem bjóða neytendum lán í fjarsölu, haga starfsemi sinni nánast undantekningalaust í samræmi við ákvæði laga um neytendalán. Í fyrstu reyndu smálánafyrirtæki, sem hófu starfsemi sína fyrir gildistöku laga um neytendalán, markvisst að sniðganga ákvæði laganna, með takmörkuðum árangri þó, enda hafa þau nú öll hætt starfsemi sinni. Vörumerki þessara smálánafyrirtækja lifa þó enn og þjónustan stendur íslenskum neytendum enn þá til boða í gegnum erlenda lögaðila. Ætla verður að ástæðu umrædds fyrirkomulags megi rekja til ófrávíkjanlegra reglna um hámark árlegrar hlutfallstölu kostnaðar og sé því enn ein leiðin (af mörgum) til að komast fram hjá fyrrgreindu kostnaðarþaki.

Starfshópurinn telur að lög um neytendalán hafi reynst vel hvað varðar þá viðleitni löggjafans að banna lánastarfsemi sem felst í því að neytandinn er krafinn um greiðslu mjög hárra vaxta og kostnaðar. Neytendastofa, sem gegnir lögbundnu eftirlitshlutverki, hefur m.a. brugðist við í þeim tilvikum sem brotið var gegn ákvæðum um hámarkskostnað tengdum neytendalánnum og hafa slík mál komið til kasta dómstóla sem staðfestu ákvarðanir stofnunarinnar. Þannig hafa úrræði eftirlitsaðilans skilað tilætluðum árangri hvað varðar íslenska lögaðila. Með vísan til þess sem fram kemur í 5. kafla telur starfshópurinn að ákvæðum laga um neytendalán skuli beitt um lánastarfsemi erlendra aðila, sem er beint sérstaklega að íslenskum neytendum, og því geti Neytendastofa beitt þeim úrræðum sem lög heimila hvað slíka aðila varðar en þá kann að reyna á samstarf við eftirlitsstofnanir í heimaríki lánveitanda.⁴²

Starfshópurinn telur mikilvægt að lögbundin réttindi neytenda séu tryggð á þann hátt að þeir geti treyst því að lánveitendur fari að lögum og ef frávik verði á slíku geti neytendur í ákveðnum tilvikum notið réttarverndar óháð því hvort þeir beri fyrir sig tiltekna réttarreglur.

8.2 Upplýsingagjöf lánveitenda

Í 2. mgr. 29. gr. laga um neytendalán er kveðið á um heimildir eftirlitsaðila til að afla upplýsinga og vísað til þeirra heimilda sem kveðið er á um í VIII. kafla laga um eftirlit með viðskiptaháttum og markaðssetningu. Í 1. mgr. 20. gr. laga um eftirlit með viðskiptaháttum og markaðssetningu, nr. 57/2005, segir að eftirlitsaðili geti krafið þá sem lögin taka til um allar upplýsingar sem nauðsynlegar þykja við athugun einstakra mála og í 2. mgr. sömu greinar segir að þetta taki einnig til gagna. Þannig virðist heimild eftirlitsaðila, hvað þetta varðar, bundin við úrlausn tiltekins máls.

Starfshópurinn telur mikilvægt að eftirlitsaðili hafi aðgengi að upplýsingum um útlánasafn lánveitenda sem ekki falla undir ákvæði laga um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002,⁴³ í þeim tilgangi að fylgjast með umfangi starfseminnar og áhrifum hennar á hegðun neytenda. Af þeim sökum telur hópurinn rétt að skylda lánveitendur til að senda upplýsingar með reglubundnum hætti til eftirlitsaðila eða annars opinbers aðila. Umrædd upplýsingagjöf gæti m.a. tekið til eftirfarandi þátta:

- a. fjölda útlána veitta á tilteknu tímabili
- b. fjárhæð útlána á tilteknu tímabili
- c. meðalfjölda lána á hvern neytanda
- d. aldursdreifingu neytenda
- e. hlutfall vanskila miðað við daga, fjárhæðir, lánshæfismat og aldurshópa

Framangreindar upplýsingar eru nauðsynlegar til að fylgjast með því hvaða áhrif umrædd lánastarfsemi hefur á markaðinn og þ.m.t. neytendur, s.s. hvort hlutfall vanskila skeri sig úr á milli lánategunda eða hvort það sé óeðlilega hátt hjá tilteknum hópum neytenda í samanburði við útlán innan bankakerfisins. Upplýsingarnar geta einnig gefið vísbendingar um hvort lögbundið lánshæfismat lánveitanda veiti áreiðanlegar upplýsingar um líkindi þess að neytandi geti staðið í skilum. Hátt hlutfall vanskila í útlánasafni gæti til að mynda verið vísbending um að lánshæfismat lánveitanda stæðist ekki kröfur laga um neytendalán.

---

⁴² Í 2. mgr. 29. gr. laga um neytendalán er m.a. vísað til þess að Neytendastofa geti afhent upplýsingar til stjórnvalda annarra ríkja.

⁴³ Á þeim hvílir nú þegar rík upplýsingaskylda.

Ef tiltekinn hópur neytenda virðist fremur líklegur til að lenda í vanskilum kann að vera ástæða til að skoða það sérstaklega, s.s. með aukinni fræðslu eða auknum kröfum um mat á láns hæfi áður en lán er veitt.

8.3 Leyfisskylda

Starfshópurinn telur rétt að löggjafinn taki til skoðunar hvort innleiða eigi leyfisskyldu eða skráningarskyldu þeirra sem veita neytendalán og falla ekki undir leyfisskyldu samkvæmt lögum um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002. Hópurinn telur að hafa megi til hliðsjónar 42. og 43. gr. laga um fasteignalán til neytenda, nr. 118/2016, þar sem fjallað er um skráningarskyldu lánveitenda. Ekki verður séð að rök standi til þess að gera ríkari kröfur til þeirra sem veita neytendalán en þeirra sem veita fasteignalán til neytenda enda mun meiri hagsmunir tengdir þeim síðarnefndu. Skráningarskylda er ekki eins íþyngjandi fyrir lánveitendur og leyfisskylda en á sama tíma auðveldar hún eftirlitsaðila að rækja hlutverk sitt, þ.m.t. að kalla eftir upplýsingum (sbr. kafla 8.2) og leggja bann við starfsemi lánveitenda sem ekki hafa sinnt skráningarskyldu eða afturkalla skráningu þeirra sem ekki fullnægja lengur skilyrðum hennar, s.s. vegna alvarlegra eða ítrekaðra brota gegn lögum. Ef tekin verður upp sambærileg skráningarskylda og í lögum um fasteignalán til neytenda má segja að gætt sé ákveðins meðalhófs gagnvart lánveitendum í þeim tilgangi að viðhalda samkeppni, nýsköpun o.fl. sem skiptir miklu þegar kemur að fjölbreytni valkosta og verðlagningu þeirrar þjónustu sem stendur neytendum til boða.

8.4 Aðgengi að greiðsluþjónustukerfi banka og sparisjóða

Það kann að vera vandkvæðum bundið fyrir eftirlitsaðila að bregðast við starfsemi erlends aðila sem býður íslenskum neytendum lánaþjónustugreiðslu í fjarsölu og notast við lánaskilmála sem brjóta í bága við ófrávíkjanleg ákvæði íslenskra laga. Lúti slík lánastarfsemi að einhverju leyti ákvæðum íslenskra laga, sbr. hér að framan, þá þarf eftirlitsaðilinn að geta gripið til úrræða sem koma í veg fyrir slíka starfsemi.

Aðgengi erlendra aðila að greiðsluþjónustukerfi banka og sparisjóða á Íslandi er að ákveðnu leyti grundvöllur starfsemi þeirra. Þeir reiða sig á það til að geta stofnað kröfur sem einfalt er að greiða því að þær birtast í heimabönkum neytenda og greiðslan fer síðan inn á íslenskan bankareikning lánveitanda. Eðli máls samkvæmt bjóða bandar og sparisjóðir viðskiptavinum sínum upp á framangreinda þjónustu þar sem aðgengi að svokölluðum „kröfupotti“ spilar lykilhlutverk, en kröfupotturinn er hluti af greiðsluþjónustukerfi Reiknistofu bankanna (RB).

Þegar viðskiptavinur banka eða sparisjóðs óskar eftir því að fá aðgengi að framangreindri þjónustu þá fer fram áreiðanleikakönnun á hlutaðeigandi aðila líkt og áskilið er í lögum um aðgerðir gegn peningabætti og fjármögnun hryðjuverka, nr. 140/2018. Í lögnum er fjallað um könnun á áreiðanleika viðskiptamanna þar sem m.a. er kveðið á um að afla eigi upplýsinga um tilgang með fyrirhuguðum viðskiptum og eftir atvikum hvort viðskipti fari fram í þágu þriðja aðila. Bönkum og sparisjóðum ber jafnframt að hafa reglubundið eftirlit með samningsbandinu við viðskiptamenn sína og m.a. staðreyna upplýsingar og tryggja að viðskipti þeirra séu í samræmi við fyrirliggjandi upplýsingar.

Sé viðskiptavinur samþykktur getur banki eða sparisjóður sett reglur sem gilda um meðferð kröfunnar og upplýsir RB um slíkt. Þannig hafa t.d. allir bandar/sparisjóðir sett sér þær reglur að innheimtugjöld sem falla á kröfu séu ekki hærrí en lög heimila sem aftur lýtur sjálfvirku eftirliti hjá RB.

Starfshópurinn telur rétt að kannað verði hvort hægt sé að útfæra sambærilega lausn fyrir innheimtu lántökukostnaðar og á við um innheimtukostnað, þ.e. að ekki verði hægt að innheimta hærrí kostnað en

lög heimila. Þá telur starfshópurinn jafnframt rétt að skoðað verði hvort gera megi auknar kröfur til banka og sparisjóða þegar kemur að könnun áreiðanleika viðskiptavina þeirra eða hvort gera megi breytingar á lögum um greiðsluþjónustu nr. 120/2011, s.s. með því að banna innheimtu á kostnaði sem brýtur í bága við ákvæði laga um neytendalán. Ljóst má vera að ef lánveitandi getur ekki stofnað kröfu í greiðsluþjónustukerfum er ólíklegt að sá hinn sami sjái kost í því að stunda lánveitingar.

Þá mætti gera eftirlitsaðila, sem starfar samkvæmt lögum um neytendalán, skylt að tilkynna Fjármálaeftirlitinu um lánveitendur sem brjóta í bága við ófrávíkjanleg ákvæði laga um neytendalán, sem þá bæri að grípa til viðeigandi úrræða og leggja fyrir hlutaðeigandi fjármálastofnun að stöðva greiðsluþjónustu á grundvelli heimildar í lögum um greiðsluþjónustu.

8.5 Lagabreytingar til að skerpa á réttarvernd neytenda þegar lánveitendur brjóta í bága við ófrávíkjanleg ákvæði laga

Í lögum um neytendalán mætti kveða skýrar á um réttindi neytenda ef lánveitandi hagar lánveitingum sínum á þann hátt að það brýtur í bága við ófrávíkjanleg ákvæði laga um neytendalán. Í Finnlandi liggur fyrir frumvarp þar sem kveðið er á um að neytanda sé ekki skylt að greiða vexti og annan kostnað sem er umfram lögbundið hámark. Starfshópurinn telur að ef í íslenskum lögum væri slíkt ákvæði væru verulegar líkur á því að lánveitendur virtu hið lögbundna hámark á árlegri hlutfallstölu kostnaðar, að öðrum kosti væri áhættan einfaldlega of mikil. Því leggur hópurinn til að löggjafinn taki framangreint til skoðunar í þeim tilgangi að skerpa á réttarstöðu neytanda við fyrrgreindar aðstæður.

Líkt og vikið var að hér að framan er það skoðun starfshópsins að ófrávíkjanleg ákvæði íslenskra laga gildi, þ.m.t. laga um neytendalán, um neytendalánasamninga hvort sem þar sé kveðið á um að löggjöf annars ríkis skuli gilda eða lagaval hefur ekki verið tilgreint. Atvik og kringumstæður við gerð lánasamnings þurfa að tengjast Íslandi eða stofnað til samnings í kjölfar sérstaks tilboðs til neytandans eða almennrar auglýsingar enda hafi allar nauðsynlegar ráðstafanir til samningsgerðarinnar af hans hálfu farið fram á Íslandi. Neytandinn verður að gera kröfu um að litið verði til ófrávíkjanlegra ákvæða íslenskra laga sem gilda um samningssambandið en komi slík krafa ekki fram, s.s. í dómsmáli, verður að ætla að löggjöf þess ríkis sem tilgreind er í samningnum gildi fullum fetum. Sé ekki kveðið á um löggjöf tiltekins ríkis í lánasamningi verður að ætla að neytanda sé rétt að treysta því að um samninginn gildi íslensk lög.

Ólíklegt verður að telja að hinn almenni neytandi geri sér grein fyrir þeim möguleika að ófrávíkjanleg ákvæði íslenskra laga geti átt við um lánasamning ef í honum er vísað til löggjafar annars ríkis. Því telur starfshópurinn að kanna þurfi þann möguleika að breyta lögum um neytendalán á þann hátt að í þeim verði sérstaklega tiltekið að ófrávíkjanleg ákvæði laganna, sem veita neytanda ríkari rétt en kveðið er á um í lánasamningi, skuli gilda óháð lagavali í lánasamningi aðila.

8.6 Lánsfé greitt inn á reikning neytanda

Í þeim tilvikum sem lánsfé er greitt inn á bankareikning neytanda eða reikning þess sem hann vísar til telur starfshópurinn rétt að löggjafinn kanni fýsileika þess að banna eða seinka afgreiðslu lánsúmsókna í fjarsölu á tilteknum tíma sólarhrings. Í Finnlandi er til að mynda lagt bann við því að veita tiltekin lán frá kl. 23:00 til kl. 7:00 og í Danmörku eru afgreiðslu seinkað um 48 klst. Hópurinn telur þó að hér verði að stíga varlega til jarðar og kanna hvort þessi lán, eða tiltekin tegund þeirra, séu almennt til þess fallin að fara í vanskil ef þau eru veitt seint á kvöldin eða að næturlagi. Líkt og áður hefur verið vikið að má ætla að vanskilahlutfall

neyslulána sem greidd hafa verið inn á bankareikning neytanda, þá sérstaklega smálána, sé verulega hátt og þau því líklegri til að valda greiðsluvanda sem mögulega kann að réttlæta einhvers konar takmörkun á afgreiðslu umsókna um slík lán.

8.7 Markaðssetning⁴⁴

Um markaðssetningu lánveitenda gilda m.a. ákvæði laga um fjarsölu á fjármálaþjónustu, nr. 33/2005, ákvæði laga um eftirlit með viðskiptaháttum og markaðssetningu, nr. 57/2005, ákvæði laga um fjarskipti, nr. 81/2003, og ákvæði laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018.

Hluti þeirra nefndarmanna í starfshópnum fékk að kynnast nokkuð ágengri og óumbeðinni markaðssetningu (sms-skilaboðum) danska smálánafyrirtækisins þann stutta tíma sem hópurinn starfaði. Slíkt fellur m.a. undir 46. gr. fjarskiptalaga (óumbeðin fjarskipti). Það sem vakti sérstaklega athygli voru annars vegar villandi skilaboð og hins vegar að móttakandanum var ekki boðið upp á að taka sig af slíkum lista, hafi hann áður veitt samþykki sitt, með einföldum hætti líkt og 10. gr. laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga kveður á um. Reynt hefur á þess háttar óumbeðin fjarskipti vegna skilaboða frá Hraðpeningum, 1909, mula.is og smalan.is, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar fjarskipta- og póstmála nr. 15/2018, þar sem komist var að þeirri niðurstöðu að brotið hefði verið gegn 46. gr. fjarskiptalaga⁴⁵ eftir að neytendur höfðu óskað eftir því að sendingum yrði hætt. Umrædd vörumerki eru núna í rekstri annars lögaðila og vefsíður skráðar á dönsk lén (.dk) og viðheldur viðkomandi aðili sömu markaðssetningu og úrskurðarnefnd fjarskipta- og póstmála úrskurðaði að bryti í bága við lög.

Starfshópurinn kannaði ekki sérstaklega markaðssetningu á neytendalánnum en ef slíkt yrði gert þá væri hægt að leggja mat á það hvort ástæða væri til efla eftirlit eða gera breytingar á núgildandi löggjöf enda hefur markaðssetning augljóslega áhrif á hegðun neytanda. Ef niðurstaða slíkrar könnunar gæfi tilefni til breytinga mætti líta til annarra Norðurlandþjóða en þar skera Svíþjóð og Noregur sig úr hvað þetta varðar. Í Svíþjóð er t.d. kveðið á um hóflega markaðssetningu. Þá er þar sérákvæði í lögum um neytendalán sem tekur til lána þar sem árleg hlutfallstala kostnaðar er há (s. högkostnadskrediter),⁴⁶ en þá ber lánveitanda að veita neytanda sérstakar upplýsingar um áhættuna sem fylgir lántökunni. Í Noregi er kveðið á um markaðssetningu á lánnum í reglugerð (n. forskrift om markedsføring av kreditt) en í 5. gr. hennar er m.a. lagt bann við því að setja fram upplýsingar um hversu hratt er hægt að fá lán, hversu hratt megi búast við að fá svar við fyrirspurn um lán, hversu lágur þröskuldur sé fyrir lánveitingu, hversu einfalt umsóknaferli sé, hversu aðgengilegt lánið sé o.s.frv.

8.8 Lánshæfismat

Lánveitanda ber samkvæmt lögum að meta lánshæfi neytanda áður en lán er veitt. Ef niðurstaða lánshæfismats bendir til þess að neytandi geti ekki staðið í skilum er lánveitanda óheimilt að veita honum lán. Í þessu felst að lánveitandi verður að meta líkur á því að neytandi geti endurgreitt lán og þarf slíkt mat að byggjast á áreiðanlegum upplýsingum sem eru til þess fallnar að varpa ljósi á slíkt. Ef niðurstaða

⁴⁴ Sjá samantekt í viðauka E um reglur sem taka til markaðssetningar neytendalána annars staðar á Norðurlöndum.

⁴⁵ Hér má einnig benda á 10. gr. laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018, sem kveður á um afturköllun samþykkis en í greinargerð frumvarpsins kemur fram að afturkalla megi samþykki án þess að hafa af því óhagræði. Af því leiðir að sá sem byggir heimild sína til markaðssetningar á samþykki neytanda verður að gefa honum kost á að afþakka um hæl skilaboð sem send eru í þeim tilgangi.

⁴⁶ Gæti útlagst sem „hávaxtalán“.

lánshæfismats bendir t.d. til þess að 30% líkur séu á því að hlutaðeigandi geti ekki endurgreitt lán felst í því ákveðin vísbending um að lánveiting sé ekki skynsamleg og geti leitt til greiðslubrots neytanda enda lendi þrír af hverjum tíu neytendum með sama lánshæfismat í greiðsluvanda. Þegar líkur á greiðsluvanda eru meiri en almennt gerist getur það stuðlað að ábyrgari lánveitingum og bættri neytendavernd ef niðurstaða lánshæfismats er birt neytanda svo að hann sé upplýstur um áhættuna sem fylgir lántökunni. Þetta tryggir ákveðið gegnsæi í ákvörðunartöku og um leið aðhald fyrir lánveitendur, þ.e. lánshæfismat þeirra þarf að vera í samræmi við lög. Í því ljósi þyrfti að ákveða við hvað ætti að miða, þ.e. við hvaða aðstæður ætti að birta niðurstöðu lánshæfismats, eða skylda lánveitendur til að birta ávallt niðurstöður lánshæfismats. Margir lánveitendur birta nú þegar niðurstöður lánshæfismats þar sem fram koma upplýsingar um líkindi þess að neytandi geti efnt lánasamning.

Þessu tengt má benda á það sem kom fram í máli nokkurra lánveitenda, þ.e. að skortur á aðgengi að upplýsingum um skuldsetningu neytanda geti valdið því að erfitt sé að spá fyrir um líkindi þess að viðkomandi geti efnt lánasamning réttilega. Eftir því sem lánsfé verður aðgengilegra þeim mun auðveldara verður fyrir neytanda að taka mörg skammtímalán á stuttum tíma án þess að lánveitendum sé kunnugt um það, sem eykur líkurnar á því að lánshæfismat þeirra byggist ekki á áreiðanlegum upplýsingum. Afleiðingar þess kunna að birtast í auknum vanskilum neytenda.

8.9 Innheimtulög

Þeir aðilar sem sjá um innheimtu smálána sem hafa farið í vanskil bera ákveðnar skyldur gagnvart skuldaranum, en líkt og áður var vikið að er kveðið á um það í skýringum við 6. gr. innheimtulaga að óheimilt sé að veita skuldara rangar eða villandi upplýsingar um staðreyndir eða réttarreglur sem eru mikilvægar fyrir afstöðu hans til kröfunnar. Telur starfshópurinn brýnt að eftirlitsaðilar hlutaðeigandi innheimtuaðila staðreyndir hvort 6. gr. sé fylgt og þá sérstaklega hvað varðar kostnað lántöku sem er yfir lögbundnu hámarki, hvort lánasamningar vísi til tiltekinnar löggjafar og sundurliðun krafna sem eru til innheimtu. Þá mætti í innheimtulögum kveða á um að innheimtuaðila beri sérstaklega að gæta þess við innheimtu neytendalána að vextir og kostnaður af lántöku sé innan þeirra marka sem lög um neytendalán heimila og óheimilt sé að innheimta umfram það viðmið.

Fulltrúi innheimtufyrirtækis sem innheimtir vanskilakröfur hins danska smálánafyrirtækis kom á fund starfshópsins og upplýsti að lán hefðu ekki verið innheimt með atbeina dómstóla fram til þessa. Jafnframt upplýsti hann að vanskil lána væru skráð á vanskilaskrá Creditinfo en ef skuldari mótmælti slíkri skráningu væru þau afskráð. Enn fremur upplýsti hann að hjá innheimtufyrirtækinu tíðkaðist að bjóða skuldurum lán til að greiða upp smálán sem væru í innheimtu hjá því. Slíkt lán færi eftir íslenskum lögum og bæri vexti sem væru innan þeirra marka sem lög um neytendalán kvæðu á um. Það vekur upp spurningar um hvort með því sé verið að breyta ólögmetu smáláni í lögmætt íslenskt lán á þann hátt að fjármagnskostnaðurinn sem fylgdi smáláninu verði hluti af höfuðstól hins nýja láns sem síðan beri vexti sem ekki brjóti í bága við lög um neytendalán. Umrætt innheimtufyrirtæki lítur eftirliti Lögmannafélags Íslands og telur starfshópurinn að það sé hlutverk eftirlitsaðila að fylgjast með því hvort framangreint standist ákvæði innheimtulaga.

8.10 Kröfur um auðkenningu í fjarsölu

Starfshópurinn telur rétt að löggjafinn taki til skoðunar hvort gera eigi strangari kröfur til auðkenningar í fjarsölu á fjármálaþjónustu, s.s. notkun rafrænna skilríkja, sem yrði skilyrði fyrir því að samningur um

neytendalán öðlaðist gildi þegar til hans væri stofnað, þ.e. svo lengi sem sú skylda er ekki þegar í lögum um aðgerðir gegn peningabætti og fjármögnun hryðjuverka, nr. 140/2018. Flestir lánveitendur neytendalána nota rafræn skilríki við auðkenningu á viðskiptavinum sínum.⁴⁷

8.11 Aðgengi að upplýsingum um skuldastöðu⁴⁸

Þeir lánveitendur sem komu á fund starfshópsins töldu mikilvægt að upplýsingar um skuldastöðu neytanda væru þeim aðgengilegar þannig að koma mætti í veg fyrir lánveitingar til aðila sem væru þegar í vanskilum. Töldu þeir þetta sérstaklega brýnt í ljósi þess að auðvelt væri að taka mörg lán á stuttum tíma hjá mörgum lánveitendum og þannig gætu neytendur auðveldlega skuldsett sig um efni fram. Var vísað til þess að flest leyfisskyld fjármálafyrirtæki miðluðu slíkum upplýsingum í gegnum skuldastöðukerfi sem rekið er af Creditinfo í samráði við helstu lánastofnanir, en aðgengi að því kerfi er ekki opið öllum lánveitendum. Fulltrúar Creditinfo mættu á fund starfshópsins og staðfestu að aðgengi að skuldastöðukerfinu væri háð samþykki lánveitenda sem miðluðu upplýsingum í gegnum það og ekki væri sjálfgefið að slíkt samþykki væri veitt.

Það er mat starfshópsins að miðlun upplýsinga um skuldsetningu neytanda varði lánveitendur miklu fyrir lánshæfis- og greiðslumat viðkomandi sem á að veita áreiðanlegar vísbendingar um líkindi þess að neytandi hafi greiðslugetu til að efna skuldbindingar sem fylgja nýrri lántöku, sbr. 10. gr. laga um neytendalán. Skylda lánveitanda til að framkvæma lánshæfis- og/eða greiðslumat hefur það að markmiði að koma í veg fyrir óábyrgar lánveitingar, þ.e. koma í veg fyrir að lán séu veitt til neytenda sem hafa ekki fjárhagslega burði til að standa í skilum og koma þannig í veg fyrir að þeir lendi í fjárhagserfiðleikum. Með hliðsjón af því verður að telja mikilvægt að lánveitendur hafi aðgengi að upplýsingum sem eru til þess fallnar að bæta mat þeirra á greiðslugetu neytanda enda sé það til hagsbóta fyrir alla. Starfshópurinn telur þó rétt að vekja athygli á því að ef tilteknum lánveitendum er neituð aðkoma að upplýsingamiðlun lánveitenda, sem hafa markaðsráðandi stöðu, má ætla að það geti raskað samkeppni og tiltekinn hópur lánveitanda sé því í betri stöðu til að bjóða hagstæðari kjöri vegna ójafns aðgangs að upplýsingum.

8.12 Fjármálalæsi

Í lögum um neytendalán er rík krafa gerð um upplýsingaskyldu lánveitanda, þ.m.t. upplýsingar um kostnað við lántöku. Engu að síður virðist það ekki hafa áhrif á afmarkaðan hóp neytenda. Takmörk eru fyrir því hve langt löggjafinn á að ganga hvað þetta varðar en starfshópurinn telur að bætt fjármálalæsi sé til þess fallið að koma í veg fyrir að neytendur skuldsetji sig umfram greiðslugetu og á það sérstaklega við um yngsta aldurshópinn. Telur starfshópurinn rétt að stjórnvöld auki umfang kennslu í fjármálalæsi og þá ekki síst á grunnskólastigi, með áherslu á forvarnir gegn ónauðsynlegri skuldsetningu. Í þessu sambandi er bent á skýrslu stýrihóps um fjármálalæsi, skipuðum af þáverandi menntamálaráðherra, sem kom út 30. júní 2014. Starfshópurinn tekur undir þær tillögur sem þar koma fram, en þar er lagt til að fjármálafræðslu

⁴⁷ Komið hafa upp tilvik þar sem smálán hafa verið tekin í nafni þriðja aðila.

⁴⁸ Hákon Stefánsson tók hvorki þátt í umræðu um þetta málefni né samningu þessa hluta skýrslunnar.

verði fundinn staður í námskrá fyrir grunnskóla og lagt til að festa komist á fjármálafræðsluna en það verði best gert með því að setja henni skýr og mælanleg hæfniviðmið.⁴⁹

---

⁴⁹ Skýrsluna má finna á eftirfarandi vefslóð: https://www.stjornarradid.is/media/menntamalaraduneyti-media/media/ritogskyrslur/fjarmfr_grsk_frsk_2014.pdf

Viðauki A

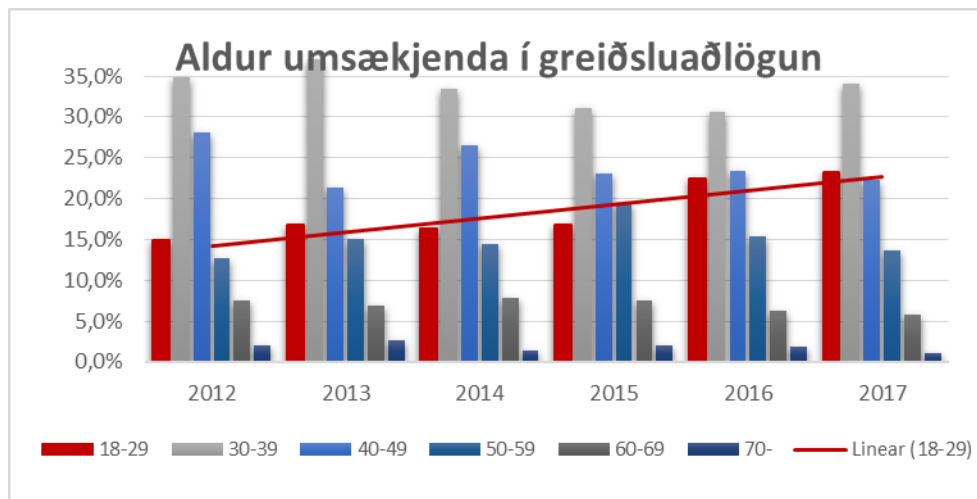
Kringlunni 1
103 Reykjavík
ums@ums.is
www.ums.is
sími 512 6600 / 800 6600

Reykjavík, 28. febrúar 2018

Efni: Smálán greining á hópnum

1. Greining á umsækjendum um úrræði hjá umboðsmanni skuldara

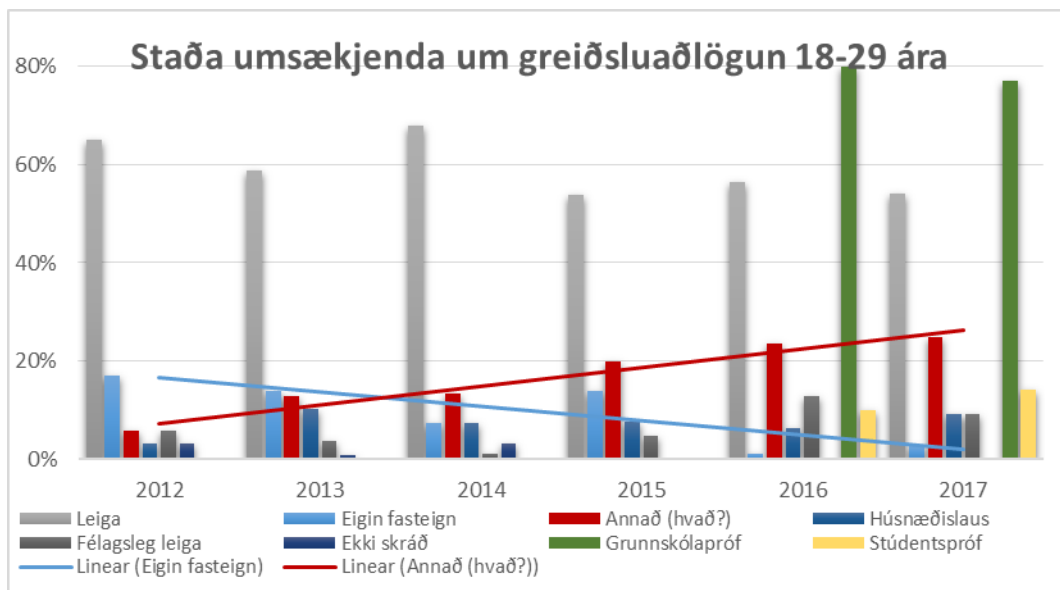
Fjöldi þeirra sem hefur sótt um úrræði hjá embættinu vegna greiðsluerfiðleika hefur aukist síðustu tvö ár. Heildarfjöldi umsókna á árinu 2015 var samtals 1157, á árinu 2016 samtals 1401 og á árinu 2017 var hann samtals 1436. Þegar umsóknir ársins 2016 og 2017 eru kannaðar kemur í ljós að meira en helmingur þeirra sem sótt hafa um ráðgjöf og greiðsluaðlögun á þessum tveimur árum eru yngri en 40 ára. Þá er áberandi mest fjölgun í hópnum milli 18 og 29 ára sem hefur farið úr 14,9% í 23,3 % á þessum tveimur árum meðal umsækjenda um greiðsluaðlögun.

Embættið hefur greint stöðu þessa hóps enn frekar út frá kyni, búsetu og menntun. Meðal umsækjenda um greiðsluaðlögun á aldrinum 18 - 29 ára á árinu 2017 voru 59,6% konur og 40,4 % karlar. Hlutfall þeirra sem búa í leiguhúsnæði er 54,1%, í eigin fasteign 2,8 % en það hlutfall hefur lækkað úr 17,1% frá árinu 2012. Þá voru 9,2 % í félagslegri leigu og 24,8% af þessum hóp merktu við „annað“, þegar sá hópur er skoðaður nánar kemur í ljós að 60% þeirra bjuggu í foreldrahúsum.

Staða þessa hóps hvað varðar menntun er athyglisverð en 77,1% voru með grunnskólapróf árið 2017, 4,6% með einhvers konar iðnmenntun, 13,8% með stúdentspróf og 4,6% með háskólapróf.

Af þessum hóp voru aðeins 5,5% í námi, 33,9% voru í atvinnu, 26,6 voru á örorkulífeyri og 3,7 % heimavinnandi, 30% voru skv. umsókn atvinnulaus.

Áhugavert er að skoða hverjar tekjur þessa hóps voru en meðaltekjur umsækjenda um greiðsluaðlögun á aldrinum 18-29 ára voru 278.311 kr. á mánuði, til samanburðar voru tekjurnar 262.062 kr. á mánuði árið 2012. Meðaltal krafna árið 2017 var um 3,2 milljónir kr. og meðaltal vanskila var um 1,6 milljónir kr.

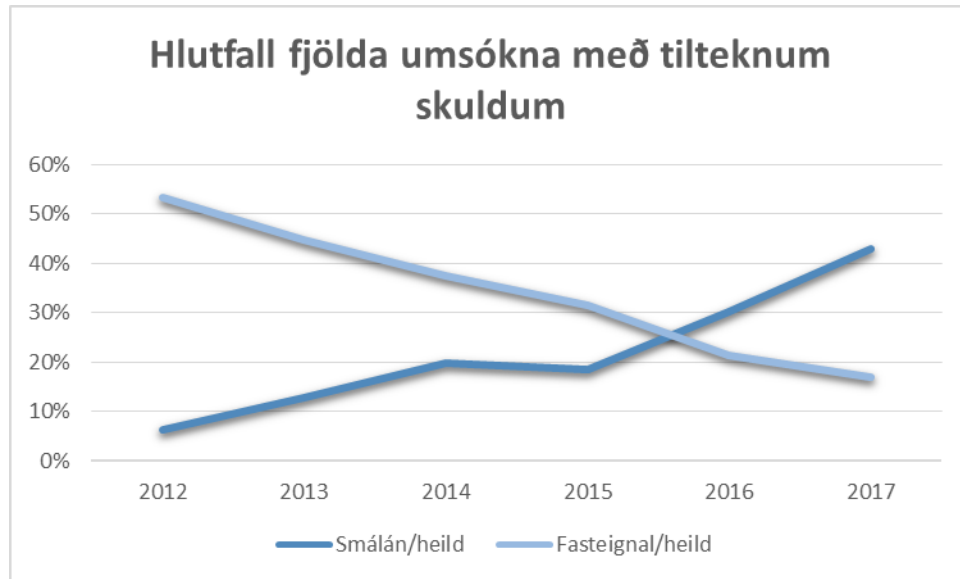
Heildarkröfur voru um 5,5 milljarðar og þar af voru smálán um 95 milljónir kr. en til samanburðar voru smálánakröfur um 23 milljónir kr. árið 2015.

2. Greining á lánasamsetningu

Samsetning skulda hjá þeim hóp sem til embættisins leitar hefur tekið þó nokkrum breytingum.

Hlutfall umsækjenda með smálán hefur t.d. farið úr 13% á árinu 2013 í 43 % á árinu 2017 en þessar tölur miðast við allar umsóknir um ráðgjöf og greiðsluaðlögun. Til samanburðar hafa fasteignalán farið úr 32% á árinu 2015 niður í 17% á árinu 2017.

Í aldurshópnum milli 18 og 29 ára eru 76 af 109 umsækjendum árið 2017 með smálán eða um 70% umsækjenda, en á árinu 2016 voru 39 af 63 eða 62% með smálán.

Þegar hópur umsækjenda um greiðsluaðlögun á aldrinum 18-29 ára er kannaður nánar voru smálán árið 2017, 13% af heildarskuldum umsækjenda um greiðsluaðlögun en árið 2016 voru smálán 8% af heildarskuldum sama hóps. Hlutfall smálána af heildarskuldum þeirra sem voru með smálán jókst úr 13% í 20 % frá árinu 2016 til 2017. Meðaltal smálána á hverja umsókn voru tæpar 600 þúsund krónur árið 2017 en rúmar 400 þúsund krónur árið 2016. Það er því ljóst að smálán meðal þessa hóps eru að verða algengari og sífellt stærri hluti af vanda þessa hóps.

Embættið hefur einnig tekið sama tölur um hlutfall annarra skammtímaskulda þ.e. fjölgreiðslna og kortalána, kreditkortaskulda og yfirdráttarlána. Á árinu 2017 var hlutfall umsækjenda um greiðsluaðlögun með kortalán og fjölgreiðslur 20% en árið 2012 var hlutfallið 13%, hlutfall umsækjenda með kreditkortaskuld var 53% en 57% árið 2012 og hlutfall umsækjenda með yfirdrátt var 59% árið 2017 en 78% árið 2012. Hlutfall umsækjenda með yfirdrátt hefur því lækkað lítillega en lítil breyting er í hinum tveimur flokkunum. Af þessum tölum að dæma virðist sem hlutur smálána sé hrein viðbót í flokki skammtímalána.

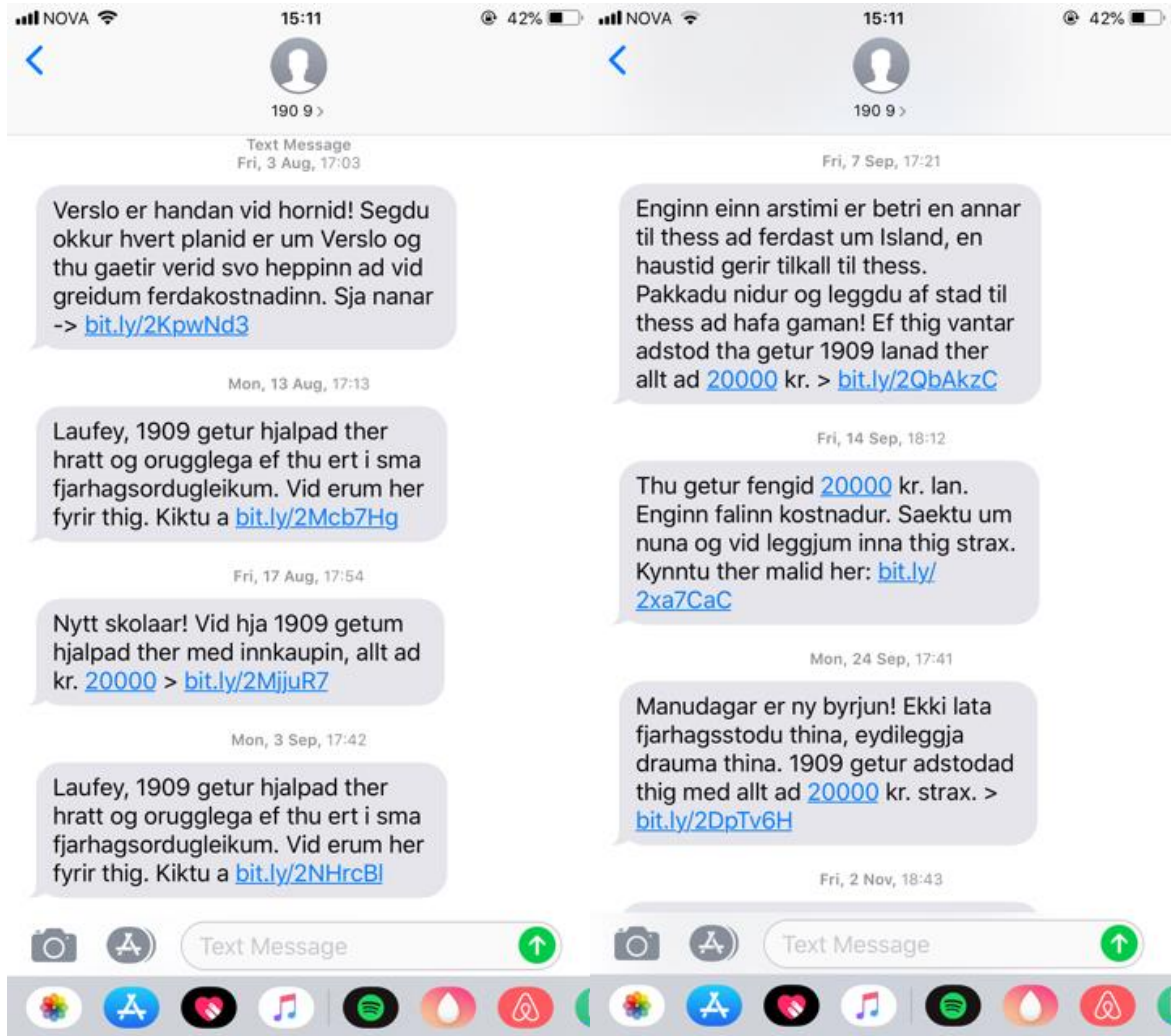
Viðauki B

Eftirfarandi fyrirtæki og stofnanir sendu fulltrúa sína á fund starfshópsins:

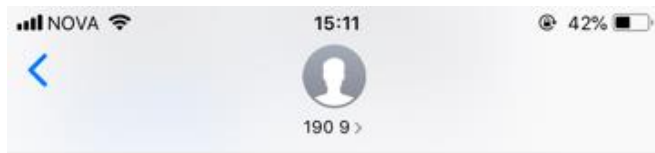
5. september 2018	Fjármálaeftirlitið Landsbankinn Reiknistofa bankanna
12. september 2018	Arion banki Netgíró
19. september 2018	Landsbankinn Motus/Pei
3. október 2018	Almenn innheimta Creditinfo
31. október 2018	Kredia Group Ltd.
14. nóvember 2018	Aur Valitor
21. nóvember 2018	Borgun
28. nóvember 2018	Framtíðin

Viðauki C

Skjáskot af síma nefndarmanns í starfshópnum sem honum barst meðan á vinnu hópsins stóð.

(1af2)

Laufey, finnst ther veskid heldur lett eftir hrekkjavokuna? 1909 reddar thvi. Skodadu bit.ly/2Rtbk71 og sjadu hvad stendur til boda.

Fri, 2 Nov, 18:43

Sat, 10 Nov, 19:29

Hallo Laufey, Fedradagurinn er a naesta leiti. Ef thig vantar adstod vid ad redda hlutunum tha getum vid lanad ther allt ad [40000 Kr.](https://bit.ly/2AWsCnv) a bit.ly/2AWsCnv

Fri, 23 Nov, 17:43

Gerdu vel vid thig a Black Friday & taktu lan nuna! Fyrstu 100 sem taka lan fa sjalfvirkt 1.000 kr. gjafabref! Sja meira bit.ly/2Rf9i0l

Mon, 26 Nov, 18:09

Hae Laufey, Cyber Monday hlomar betur med fullt veski. Leystu thetta audveldlega med hjalp fra 1909 > bit.ly/2DNHFSa

Kominn timi til ad fagna! Njottu a Fullveldisdaginn. Sma fjarhagsadstod hentar alltaf vel, allt sem thu tharft ad gera er ad smella: bit.ly/2rfuZvS

Fri, 30 Nov, 18:15

Sun, 9 Dec, 11:51

Villtu vinna drauma jolagjof? Taktu thatt i jolaleiknum okkar og thu getur unnid iPhone XS. Ekki missa af fyrstu umferd i dag! > bit.ly/2QKBQvG. 1909

Fri, 14 Dec, 18:00

Med tvaer vikur til jola hefur thu enntha tima til thess ad na ther i auka pening og versla fyrir jolin. Sja her bit.ly/2PCOZCp. 1909

Sun, 16 Dec, 10:00

Svaradu spurningunni og thu ert enntha naer thvi ad vinna drauma jolagjofina - glaenyr iPhone XS. Sja her bit.ly/2Gk8aRl 1909

(2af2)

Viðauki D

Skjaskot af heimasíðum og samningsform tekin af tveimur vefsíðum smálánafyrirtækis.

9/25/2018

Loan Agreement

Heim Spurt og svara Hæðing og umfjörðun Lán og lána stofna

Lánssamningur

1. SAMNINGSGÁÐAR 1909 577-1909

Lánveitandi Ecommerce 2020 ApS
Havnegade 39
1058 København K

Cvr. 38073532

Lánþegi

2. LÁNAFYRIRGREIÐSLA

Lánafyrirgreiðsla: 20.000 ISK
Stofnað:
Útlánsvextir Vaxtalaust
Gildistími lánasamnings 95 daga
Heildar kostnaður

Lán 20.000 ISK,
Lántökugjald 0 ISK
Heildarkostnaður vaxta o.fl. á 0 ISK
gildistíma 6.816 ISK
Mánaðarleg umsýslugjöld

Heildar lántökukostnaður ásamt 26.816
lánsfjárhæð sem skal endurgreiða
Árlegur hlutfallslegur kostnaður í 3.444,8 %
prósentum (ÁHK)

Afborganir ásamt vöxtum og 1. Lánið endurgreiðist í þrem afborgunum (greiðslum):
kostnaði.

Fyrsta afborgun að upphæð 26.814 ISK greiðist eftir 30 daga. Af þessari upphæð er 1 endurgreiðsla.

Önnur afborgun (endurgreiðsla) að upphæð 1 ISK endurgreiðist eftir 60 daga.

Þriðja afborgun (loka endurgreiðsla) að upphæð 1 ISK endurgreiðist eftir 95 daga.

3. FREKARI UPPLÝSINGAR MEÐA VÍSAN Í LÖG UM LÁNAFYRIRGREIÐSLUR

3A. VEXTIR OG UPPGJÖR

Heildarfjárhæðin sem er til umráða er vaxtalaus á gildistíma lánsins.

Vegna greiðslna eftir gjalddaga borgar lántakandi dráttarvexti í samræmi við lánalög § 5, stk. 1. Dráttarvextir nema 8,05 %.

Lánið endurgreiðist í þrem afborgunum líkt og tilgreint er undir punkti 2.

3B. UPPSÖGN/GREIÐSLA FYRIR GJALDDAGA

Lántakanda er samkvæmt lögum um lánasamninga heimilt að hluta eða heild að endurgreiða lánið samkvæmt fyrirliggjandi lánasamning. Lántakandi getur sent tilmæli þess efnis til lánveitanda.

3D. RÉTTUR TIL AÐ FALLA FRÁ SAMNINGI

Lántakandi hefur rétt á að falla frá lánasamningi samkvæmt lögum um lánasamninga § 19 samkvæmt eftirfarandi reglum.

Uppsagnarfrestur er 14 dagar og er útgangspunktur tekinn frá þeim degi sem samningur eru samþykktur af kaupanda.

Lántakandi hefur samkvæmt lögum um lánasamninga rétt á að fá ítarlegar upplýsingar, þar á meðal um réttin til að falla frá samningi, sem og þá vöru sem lántakandi hefur pantað. Uppsagnarfresturinn líður ekki, fyrr en lántakandi hefur fengið þessar upplýsingar skriflega (t.d. með bréfi, tölvupósti, eða í lánasamningi). Þessar upplýsingar er að finna í þessum samning.

Ef síðasti dagur uppsagnarfrestsins fellur á laugardag, sunnudag, helgidag, Þjóðhátíðardaginn 5. júní, þann 24. eða 31. desember, rennur fresturinn út næsta virka dag.

Ef lántakandi óskar að nýta sér réttinn til að falla frá samning, skal lántakandi einfaldlega, áður en uppsagnarfresturinn rennur út, tilkynna lánveitanda um það. Lántakandi getur tilkynnt slíkt skriflega - t.d. með bréfi eða í gegnum tölvupóst. Lántakandi skal þó senda tilkynningu áður en uppsagnarfresturinn rennur út. Ef lántakandi vill tryggja sönnun fyrir tímanlegri afturköllun getur lántaki t.d. sent bréfið í ábyrgðarpósti og geymt póstkvittunina.

Tilkynningu skal sendi til: ECOMMERCE 2020 2020 ApS, Havnegade 39, 1058 København K eða með tölvupósti til samband@1909.dk.

Ef lántakandi nýtir sér rétt sinn til að falla frá samning, verður lántakandi án seinkunnar og seinast 30 almanaksdögum eftir tilkynningu um uppsögn samnings að endurgreiða andvirði lánsins sem lántakandi hefur mótttekið. Andvirði lánsins ber vexti á uppsagnartímanum.

Ef lántakandi nýtir sér þrisvar á þremur mánuðum uppsagnarrétt sinn, áskilur lánveitandi sér þann rétt að veita lántakanda 6 mánaða biðtímabil áður en hægt verður að fá lán hjá lánveitanda aftur.

3D. YFIRLIT OG GJÖLD

Lánveitandi hefur, ef lánshlutfall annars réttlætir það, rétt til að krefjast greiðslu eftirtalinna gjalda

- Gjald vegna vanskila 100 DKK
- Hver itrekuð áminning 100 DKK
- Gjald fyrir frestun afborgunar 250 DKK
- Sending banka yfirlits 100 DK

3E. KÆRUR OG EFTIRLITSSTOFNANIR

Eftirlitsstofnun lánveitanda er:

Forbrugerombudsmanden
 Carl Jacobens Vej 35
 2500 Valby.

Sem útlánastofnun er lánveitandi einnig háður eftirliti Fjármálaeftirlitsins hvað lög um peningþvætti varðar:

Finanstilsynet,
 Århusgade 110,
 2100 København Ø.

Ágreiningsmál

Ef það koma upp ágreiningsmál, skaltu snúa þér til lánveitanda, svo þú og lánveitandi getið í sameiningu fundið lausn. Ef þú ert enn ekki ánægður hefur þú möguleika á að senda umkvörtun til:

Ankenævnet for Finansieringsselskaber
 Carl Jacobens Vej 35
 2500 Valby

Eða með tölvupósti til spa@kfst.dk

4. GREIÐSLUR

Umfram lánsfjárhæð og umsýslugjöld er lántakanda skylt að greiða lánveitanda allan tilkostnað vegna vanskila, þar með talið þau gjöld sem lánveitandi kveður á um fyrir áminningar og innheimtubréf sem og önnur gjöld og dráttarvexti sem kunna að hafa safnast á lánið á lánstímanum.

Hver innborgun inn á lánið verður nýtt fyrst til að borga áfallin gjöld og dráttarvexti, því næst venjulega vexti og umsýslu gjöld og að lokum lánið sjálft.

5. GREIÐSLUFRESTUN

Hægt er á lánstímanum að semja um greiðslufrestun með því að fresta einni eða fleiri afborgunum. Það er þó því skilyrði háð að lánveitandi meti þig láns hæfan á þeim tímapunkti sem þú biður um greiðslufrestun

Ef samkomulag um frestun næst borgar þú eftir sem áður sama vaxtastig. Á meðan greiðslufrestun stendur safnar lánið vöxtum sem gerir það að verkum að vaxtabyrðin eykst vegna framlengds gildistíma á meðan greiðslufrestun stendur yfir.

Samkomulag um greiðslufrestun er háð sérstöku gjaldi.

6. SAMNINGSBROT LÁNTAKANDA

Allar útstandandi skuldir, þ.m.t. gjöld, vextir og umsýslu gjöld reiknuð í samræmi við lög um lánasamninga skulu samstundis greiddast ef:

Lántakandi hefur ekki uppfyllt greiðsluskuldbindingar sínar, jf. § 29 samkvæmt lögum um lánasamninga

Lántakandi á nokkurn hátt brýtur einhver ákvæði þessa lánasamnings

Lántakandi hefur lagt fram rangar upplýsingar í tengslum við stofnun þessa lánasamnings, að því tilskyldu að brotið sé verulegt.

Lántakandi verður fyrir fjárnámi eða handtöku, nær ekki að borga skuldir sínar sem falla á gjalddaga, lýstur gjaldþrota, verður fyrir endurskipulagningu eða annarskonar gjaldþrotameðferð, hefur samningaviðræður um niðurfellingu eða endurskipulagningu skulda og samninga, eða fyrir tilviljun missir forræði yfir eignum sínum.

Lántakandi missir fjárráð

Lántakandi flytur til útlanda yfir tímabil sem varir lengur en 6 mánuði.

7. FRAMKVÆMD AÐFARAR

Vegna gjaldfallina greiðslna mun lánveitandi, ef nauðsynlegt þykir, sækja inneign sína fyrir dómstólum, og getur án frekari dómsútskurðar endurheimt útstandandi skuld sína á forsendum þessa samnings, þar sem hann þjónar sem grunnvöllur fyrir aðför samkvæmt réttarfarslögum § 478, stk. 1, nr. 5.

8. SÉRSTAKAR AÐSTÆÐUR

Lánveitandi er ekki ábyrgur fyrir tapi sem orsakast vegna lögboða, ráðstafana yfirvalda eða þvíumlíku, yfirvofandi stríðs, óeirða borgara, hryðjuverka, skemmdarverka, náttúruhamfara, verkfalla, verkþanna, sniðgöngu og tálmana, bilaðra veiturása og mikilvægra innviða, þrátt fyrir að lánveitandi sé sjálfur hluti af átökunum að því tilskyldu að það hafi aðeins áhrif á starfsemi lánveitanda. Það undanskilur lánveitandann þó ekki frá ábyrgð, ef lánveitandi er uppvís að mistökum eða aðgerðarleysi sem gæti leitt til bótaskyldu.

9. LOFORÐ UM MARKAÐSSETNINGU

Í sambandi við útfyllingu umsóknar hefur lántakandi fengið tækifæri á að segja "Já takk" við móttöku markaðsefnis með tölvupósti, bréfi eða sms frá lánveitanda með fréttum og tilboðum um vörur og þjónustu fjármálaþjónustu hans. Ef lántakandi hefur þegið tilboð hér um og sagt já, skuldbindur lánveitandi sig til að senda reglulega slíkar fréttir og tilboð.

Samþykki getur hvenær sem er verið afturkallað með því að skrifa til lánveitanda.

10. SAMÞYKKI FYRIR PERSÓNUVERNDARSTEFNU OG UPPLYSINGAGJÖF

Með undirskrift sinni, samþykkir lántaki að lánadrottinn geti afhent þriðja aðila sem lánadrottinn vinnur með persónuupplýsingar um sig, þ.m.t. innan fyrirtækisins svo og til þriðju aðila.

Lántaki lýsir því yfir að hann hafi lesið og samþykkt persónuverndarstefnu lánadrottins, svo og stefnu hans varðandi gagnavinnslu á gögnum er varða lántaka og að hann hafi fengið upplýsingaskjal frá lánadrottni varðandi vinnslu persónuupplýsinga.

11. YFIRFÆRSLA

Lánveitandi hefur rétt á að yfirfæra öll réttindi og skyldur hvað þennan lánasamning varðar til þriðja aðila án undangengins samþykkis lántakanda. Lántakandi hefur ekki rétt án skriflegs samþykkis frá lánveitanda til að yfirfæra réttindi og skyldur sínar hvað þennan lánasamning varðar til þriðja aðila.

12. SAMÞYKKI LÁNASAMNINGS

Lántakandi lýsir yfir að vera skuldbundinn fyrirbyggjandi lánasamningi, og almennum lánakjörum lánveitanda sem hægt er að nálgast hér 1909.dk/terms sem og að hafa mótttekið meðfylgjandi "Staðlaðar upplýsingar um evrópsk neytendalána".

Dagsetning:

Fyrir Lántakanda:

SEÐLAÐAR UPPLYSINGAR

Stillingar

Sækja um

EV RÓPSK

577-1909

NEYTENDALÁN

1. NAFN OG HEIMILSFANG LÁNVEITANDA/LÁNAMIÐLARA

Lánveitandi	Ecommerce 2020 ApS
Heimilisfang	Havnegade 39 1058 København K
Síma. nr.	577-1909
Tölvupóstur	samband@1909.dk
Heimasíða	1909.dk

2. LÝSING Á HELSTU SÉRKENNUM ÚTLÁNAMIÐILSINS

Lánagerð	Peningalán
Heildar lánsfjárhæð	20.000 ISK
Hér er átt við summuna af heildarfjárhæð þeirri sem er til ráðstöfunar við lánasamning.	
Skilyrði fyrir því að hægt sé að nýta lánamöguleikann Það sem átt er við, er hvernig og hvenær þú vilt fá peningana	Lánið er útborgað sem peningar inn á bankareikning lántakanda samkvæmt samþykktum lánasamningsins
Gildistími lánasamnings.	Lánsamningur gildir í 95 daga. Eftir það skal lánið vera að fullu greitt.

Afborganir og, ef það á við, í hvað röð afborgunum verður deilt.	Lánið endurgreiðist í þrem afborgunum: Fyrsta afborgun upp á 26.814 ISK greiðist eftir 30 daga. Samtímis greiðast lántökugjöld. Önnur afborgun upp á 1.kr greiðist eftir 60 daga. Þriðja (og síðast) afborgun upp á 1 ISK greiðist eftir 95 daga.
Heildarfjárhæðin sem þú skalt endurgreiða það sem átt er við er fjárhæð lánsins ásamt vöxtum og hugsanlegum kostnaði í sambandi við lán þitt.	Heildarfjárhæðin sem greiðast tilbaka. 26.816 ISK

3. LÁNTÖKUKOSTNAÐUR

Útlánsvextir eða, ef það á við, mismunandi útlánsvextir, sem gilda um lánið.	Lánið er vaxtalaust
Árlegur hlutfallslegur kostnaður í prósentum (ÁHK) Þetta er samanlagður kostnaður í prósentum talið fyrir árið af heildar lánsfjárhæðinni. ÁHK er meðlagt til að hjálpa þér að bera saman ólík tilboð	3.444,8 %
Er það skylda, til að geta fengið lánið eða fá það með auglýstum skilmálum og skilyrðum, - Að kaupa tryggingu sem tengist láninu eða - Að gera annan samning um viðbótarþjónustu? Ef lánveitandi þekkir ekki kostnað við þessa þjónustu er hann ekki talinn með í árlegri hlutfallstölu kostnaðar.	Nei Nei
Tengdur kostnaður	
Allur annar kostnaður í tengslum við lánsamning.	Við þinglýsingu lánsins reiknast þinglýsingargjald

Ef lántakandi nýtir sér þrisvar á þremur mánuðum uppsagnarrétt sinn, áskilur lánveitandi sér þann rétt að veita lántakanda 6 mánaða biðtímabil áður en hægt verður að fá lán hjá lánveitanda aftur.

3D. YFIRLIT OG GJÖLD

Lánveitandi hefur, ef lánshlutfall annars réttlætir það, rétt til að krefjast greiðslu eftirtalinna gjalda

- Gjald vegna vanskila 100 DKK
- Hver ítrekuð áminning 100 DKK
- Gjald fyrir frestun afborgunar 250 DKK
- Sending banka yfirlits 100 DK

3E. KÆRUR OG EFTIRLITSSTOFNANIR

Eftirlitsstofnun lánveitanda er:

Forbrugerombudsmanden
Carl Jacobens Vej 35
2500 Valby.

Sem útlánastofnun er lánveitandi einnig háður eftirliti Fjármálaeftirlitsins hvað lög um peningþvætti varðar:

Finanstilsynet,
Århusgade 110,
2100 København Ø.

Ágreiningsmál

Ef það koma upp ágreiningsmál, skaltu snúa þér til lánveitanda, svo þú og lánveitandi getið í sameiningu fundið lausn. Ef þú ert enn ekki ánægður hefur þú möguleika á að senda umkvörtun til:

Ankenævnet for Finansieringsselskaber
Carl Jacobens Vej 35
2500 Valby

Eða með tölvupósti til spa@kfst.dk

4. GREIÐSLUR

Umfram lánsfjárhæð og umsýslugjöld er lántakanda skylt að greiða lánveitanda allan tilkostnað vegna vanskila, þar með talið þau gjöld sem lánveitandi kveður á um fyrir áminningar og innheimtubréf sem og önnur gjöld og dráttarvexti sem kunna að hafa safnast á lánið á lánstímanum.

Hver innborgun inn á lánið verður nýtt fyrst til að borga áfallin gjöld og dráttarvexti, því næst venjulega vexti og umsýslu gjöld og að lokum lánið sjálft.

5. GREIÐSLUFRESTUN

Hægt er á lánstímanum að semja um greiðslufrestun með því að fresta einni eða fleiri afborgunum. Það er þó því skilyrði háð að lánveitandi meti þig láns hæfan á þeim tímapunkti sem þú biður um greiðslufrestun

Ef samkomulag um frestun næst borgar þú eftir sem áður sama vaxtastig. Á meðan greiðslufrestun stendur safnar lánið vöxtum sem gerir það að verkum að vaxtabyrðin eykst vegna framlengds gildistíma á meðan greiðslufrestun stendur yfir.

Samkomulag um greiðslufrestun er háð sérstöku gjaldi.

6. SAMNINGSBROT LÁNTAKANDA

Allar útistandandi skuldir, þ.m.t. gjöld, vextir og umsýslu gjöld reiknuð í samræmi við lög um lánasamninga skulu samstundis greiddast ef:

Lántakandi hefur ekki uppfyllt greiðsluskuldbindingar sínar, jf. § 29 samkvæmt lögum um lánasamninga

Lántakandi á nokkurn hátt brýtur einhver ákvæði þessa lánasamnings

Lántakandi hefur lagt fram rangar upplýsingar í tengslum við stofnun þessa lánasamnings, að því tilskyldu að brotið sé verulegt.

Lántakandi verður fyrir fjárnámi eða handtöku, nær ekki að borga skuldir sínar sem falla á gjalddaga, lýstur gjaldþrota, verður fyrir endurskipulagningu eða annarskonar gjaldþrotameðferð, hefur samningaviðræður um niðurfellingu eða endurskipulagningu skulda og samninga, eða fyrir tilviljun missir forræði yfir eignum sínum.

Lántakandi missir fjárráð

Lántakandi flytur til útlanda yfir tímabil sem varir lengur en 6 mánuði.

7. FRAMKVÆMD AÐFARAR

Vegna gjaldfallina greiðslna mun lánveitandi, ef nauðsynlegt þykir, sækja inneign sína fyrir dómstólum, og getur án frekari dómsútskurðar endurheimt útstandandi skuld sína á forsendum þessa samnings, þar sem hann þjónar sem grunnvöllur fyrir aðför samkvæmt réttarfarslögum § 478, stk. 1, nr. 5.

8. SÉRSTAKAR AÐSTÆÐUR

Lánveitandi er ekki ábyrgur fyrir tapi sem orsakast vegna lögboða, ráðstafana yfirvalda eða þvíumlíku, yfirvofandi stríðs, óeirða borgara, hryðjuverka, skemmdarverka, náttúruhamfara, verkfalla, verkþanna, sniðgöngu og tálmana, bilaðra veiturása og mikilvægra innviða, þrátt fyrir að lánveitandi sé sjálfur hluti af átökunum að því tilskyldu að það hafi aðeins áhrif á starfsemi lánveitanda. Það undanskilur lánveitandann þó ekki frá ábyrgð, ef lánveitandi er uppvís að mistökum eða aðgerðarleysi sem gæti leitt til bótaskyldu.

9. LOFORÐ UM MARKAÐSSETNINGU

Í sambandi við útfyllingu umsóknar hefur lántakandi fengið tækifæri á að segja "Já takk" við móttöku markaðsefnis með tölvupósti, bréfi eða sms frá lánveitanda með fréttum og tilboðum um vörur og þjónustu fjármálaþjónustu hans. Ef lántakandi hefur þegið tilboð hér um og sagt já, skuldbindur lánveitandi sig til að senda reglulega slíkar fréttir og tilboð.

Samþykki getur hvenær sem er verið afturkallað með því að skrifa til lánveitanda.

10. SAMÞYKKI FYRIR PERSÓNUVERNDARSTEFNU OG UPPLYSINGAGJÖF

Með undirskrift sinni, samþykkir lántaki að lánadrottinn geti afhent þriðja aðila sem lánadrottinn vinnur með persónuupplýsingar um sig, þ.m.t. innan fyrirtækisins svo og til þriðju aðila.

Lántaki lýsir því yfir að hann hafi lesið og samþykkt persónuverndarstefnu lánadrottins, svo og stefnu hans varðandi gagnavinnslu á gögnum er varða lántaka og að hann hafi fengið upplýsingaskjal frá lánadrottni varðandi vinnslu persónuupplýsinga.

11. YFIRFÆRSLA

Lánveitandi hefur rétt á að yfirfæra öll réttindi og skyldur hvað þennan lánasamning varðar til þriðja aðila án undangengins samþykkis lántakanda. Lántakandi hefur ekki rétt án skriflegs samþykkis frá lánveitanda til að yfirfæra réttindi og skyldur sínar hvað þennan lánasamning varðar til þriðja aðila.

12. SAMÞYKKI LÁNASAMNINGS

Lántakandi lýsir yfir að vera skuldbundinn fyrirbyggjandi lánasamningi, og almennum lánakjörum lánveitanda sem hægt er að nálgast hér 1909.dk/terms sem og að hafa mótttekið meðfylgjandi "Staðlaðar upplýsingar um evrópsk neytendalána".

Dagsetning:

Fyrir Lántakanda:

[Hæm](#)
[Sout og avreið](#)
[Hverig veit ég um?](#)
[Um okkur](#)
[Gagna stöðva](#)
[Stillingar](#)
[Skipta um](#)

[1909](#)

[577-1909](#)

[1909](#)

1909

- Upphæð láns:
- Niðurstaða

Upphæð láns:

Lengd láns:

Kostnaður: 6.816 kr.

AHC: 3.444,8 %

Samtals: 26.816 kr.

Eg hef lesið Lánssamningur.eCommerce.2020.AoS.og samþykki þá.
 Eg hef lesið EU.lán - Info.og samþykki þá.

SENDA UMKÖN

Viðauki E

Yfirlit yfir reglur sem gilda um markaðssetningu lána annars staðar á Norðurlöndunum.
samantekt frá atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytinu janúar 2019

Í 4. gr. tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 2008/48/EB um lánasamninga fyrir neytendur og um niðurfellingu tilskipunar ráðsins 87/102/EBE er kveðið á um almennar upplýsingar sem eiga að koma fram í auglýsingum sem varða lánasamninga þar sem gefnar eru upplýsingar um vexti eða tölur varðandi kostnað neytandans af láninu. Þar er meðal annars kveðið á um að veita skuli upplýsingar með lýsandi dæmi um útlánsvexti, heildarfjárhæð láns, árlega hlutfallstölu kostnaðar, gildistíma lánasamnings, staðgreiðsluverð vöru eða þjónustu, heildarfjárhæð sem neytandi þarf að greiða og fjárhæð afborgana. Ákvæði 4. gr. tilskipunarinnar hafa verið innleidd í norrænan rétt, sbr. 46. gr. norskra laga um fjármálasamninga (n. finansavtaleloven), 18. gr. danskra samkeppnislaga (d. markedsføringsloven), 9.-12. gr. finnskra laga um neytendavernd (s. konsumentkyddslagen) og 7. gr. sænskra laga um neytendalán (s. konsumentkreditlagen).

Auk 4. gr. tilskipunar 2008/48/EB hafa ákvæði tilskipunar 2005/29/EB um óréttmæta viðskiptahætti verið innleidd í norrænan rétt, sbr. ákvæði norrænu markaðssetningarlaganna. Ákvæði tilskipunarinnar gilda um allar tegundir markaðssetningar og í henni er kveðið á um bann við óréttmætum viðskiptaháttum, villandi og ágengum viðskiptaháttum og duldum auglýsingum svo dæmi séu tekin. Auk ofangreinds hafa verið settar sérstakar reglur um markaðssetningu á lánnum í hverju ríki fyrir sig sem nú verður vikið að.

Í Noregi er kveðið á um markaðssetningu á lánnum í reglugerð (n. forskrift om markedsføring av kreditt).⁵⁰ Brot gegn reglugerðinni felur í sér brot gegn norsku markaðssetningarlögnum, sbr. 2. gr. reglugerðarinnar. Reglugerðin bannar markaðssetningu á lánnum með húsgöngusölu, sbr. 3. gr. hennar. Þá er kveðið á um það í 4. gr. að þegar vara eða þjónusta er kynnt samhliða lánstilboði megi umfjöllun um vörun og þjónustuna ekki vera meira áberandi en lögboðin umfjöllun skv. 46. gr. laga um fjármálasamninga (n. finansavtaleloven). Loks er í 5. gr. reglugerðarinnar kveðið á um bann við því að setja fram upplýsingar um hversu hratt er hægt að fá lán afgreitt, hversu hratt megi búast við að fá svar við fyrirspurn um lán, að lágur þröskuldur sé fyrir lánveitingu, að umsóknarferli sé einfalt eða að lánið sé auðveldlega aðgengilegt með öðrum hætti.

Í Svíþjóð er kveðið á um markaðssetningu lána í 6. gr. a, 7. gr. b og 11. gr. laga um neytendalán (s. konsumentkreditlagen). Um brot gegn upplýsingaskyldu í 6. gr. b – 10. gr. a laganna fer eftir sænsku markaðssetningarlögnum, sbr. 11. gr. konsumentkreditlagen. Í 6. gr. a segir að markaðssetning á lánnum skuli vera hófleg (s. ska máttfullhet iakttas). Í 7. gr. b er að finna ákvæði um að lánveitandi skuli veita lántaka sérstakar upplýsingar um áhættuna sem fylgir því að taka smálán (s. högkostnads Kredit) og upplýsingar um hvert neytandi geti leitað í skuldavanda. Upplýsingarnar eru nánar útfærðar í reglugerð, sbr. 2. mgr. 7. gr. b laganna.

⁵⁰ <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2017-04-05-437>

Í Danmörku og Finnlandi verður ekki séð að aðrar reglur gildi um markaðssetningu lána en ákvæði tilskipunar 2008/48/EB og tilskipunar 2005/29/EB.